

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

H

ANTVORSKOV
HØJSKOLE

AARSSKRIFT
1926

UDGIVET AF
ANTVORSKOV HØJSKOLES ELEVFORENING

Statens pædagogiske Studiesamling
København

*Med venlig Hilsen og gode Ønsker
for det nye Aar for
Jente og Dreng. Nergaard.*

ANTVORSKOV HØJSKOLE

AARSSKRIFT 1926

SORØ AMTSTIDENDES BOGTRYKKERI : SLAGELSE

Statens pædagogiske Studiesamling
København

H

TRYKT SOM MANUSKRIFT

ORDETS ARBEJDE

OPSKRIFT TIL EN PRÆDIKEN PÅ 24. SØNDAG EFTER
TREFOLDIGHED, DEN 14. NOVEMBER 1926.

„— Min fader arbejder indtil nu; også jeg arbejder.” — Det er Vorherre Jesus Christus, der taler således, og han har dermed givet os et overmåde stærkt udtryk for den sandhed, at vor Gud ikke er en Gud, der i ligegyldig ro ser til sin jord med de mange små menneskebørn og lader alting gå sin skæve gang, som det vil. Han er ikke en iskold og utilnærmelig Gud, men han er virksom og arbejdende, i evig forstand optaget af at fuldføre den gode gerning, som han har begyndt i sine børn.

Vil vi nu spørge, hvad Guds virken da består i, så må svaret afgjort blive dette, at han er i gang med, arbejder altså med, at lægge det liv, som han ejer, således til rette, at hans børn bliver i stand til at modtage det og tilegne sig det. Han arbejder ikke med noget unyttigt, der ingen som helst betydning kan få for os. I alt det arbejde, som han fra tidernes morgen har været i gang med, og som han altså stadig fortsætter, har han ene og alene haft sine børns tarv og trang for øje. Han har intet udført, som ikke på en eller anden måde kan komme os til gode.

Gud skabte jorden som en bolig for os, og han gav os det bud, at vi skulde gøre os den underdanig i et og alt. Det er ikke den, der skal være herre over os, men det er os, der skal være herrer over den. At det så alligevel — tilsyneladende i hvert fald — ofte går sådan, at vi i stedet for at være herrer bliver ynkelige slaver af alt det, som Gud har givet os at herske over, det har sin grund deri, at vi har glemt

tilbedelsen. Vi mennesker bliver ikke skabningens herrer og tilegner os altså ikke Guds værk derved, at vi sætter vore ævner og kræfter, vor forstand og indsigt ind på at blive det. Vi kommer kun til at indtage den plads, Gud har tiltænkt os, derved at vi tilbeder ham. For i sandhed at blive herrer skal vi ikke rette vort blik nedad mod den skabningens mangfoldighed, der ligger for vore fødder, men vi skal rette det opad mod vor himmelske fader. — Hvis vi havde øren at høre med, da kunde vi med Paulus lytte os til skabningens dybeste suk, der taler til os: „Husk på, du menneske, at tilbede Gud; det kan jeg ikke.” Og når Vorherre Jesus Christus peger på markens liljer og retter vort blik mod himlens fugle, da er det ikke blot for at vise os noget skønt og forunderlig rigt, men det er, for at disse blomster og fugle og alt det andet skal give os den påmindelse, at vi har det evige og uendelig store frem for dem, at vi kan tilbede den Gud, som har skabt det altsammen. — Kun i tilbedelse kan vi tilegne os Guds værk, så det virkelig bliver vort, og jo dybere vi tilegner os det, des mere naturlig og ren vil tilbedelsens tone klinge gennem sjælen og bønnens ord falde på vore læber. Ja, det vil blive os ligeså uundværligt som det daglige brød, uden hvilket vi vilde være hjælpeløst hjemfaldne til døden. — Det menneskehjerte, hvori bønner er blevet levende, og hvorfra den stiger op til vor himmelske fader, ejer det sikre tegn på, at mennesket har begyndt at tilegne sig Guds værk og arbejde for os. Det er dette, som salmedigteren udtrykker således:

Vær glad, min sjæl, og lad din stemme klinge,
stig op fra jordens bo
og med din tak og tro
til himlen svinge.

Men Gud har ikke blot arbejdet derved, at han har givet os sin skabning, som vi helt skal tilegne os. Han har også arbejdet og arbejder stadig derved, at han har givet os sin søn, Jesus Christus, Vorherre. I ham virker Gud den dag i dag i sin menighed, hvad Jesus udtrykker med ordene: „Min fader arbejder indtil nu; også jeg arbejder.” Selv om vi vilde undskylde os med, at vi ikke kan kende Gud i hans skabning

— en undskyldning, som vi med Pauli ord til Romer-menigheden for øje dog næppe kan fremføre med synderlig kraft, — så kan vi i alle fald ikke undskylde os, når vi står over for Jesus Christus og hans værk. Vorherre har så tydeligt som overhovedet muligt vist os Guds arbejde og har kaldt mennesker til levende deltagere i dette arbejde således, at vi levende-gøres deri og får ævne til at tilegne os det mere og mere.

Det, som Guds arbejde tager sigte på, er at fremelske liv. Det var det, der var hans mening og hensigt, da han skabte jorden med alt, hvad der findes på den. Han ejer liv, og derfor må det, som han fremelsker, blive liv af en sådan art, at han selv er at finde deri. Og det var aldeles i samme hensigt, at han gav os sin enbårne søn, der er udgået til os fra faderhjemmet i det høje. Vorherre Jesus Christus er ikke en eller anden fremragende vismand, hvis ord kan være „interessante” at lytte til, og som måske endog kan vække vor beundring, men han er Guds liv til os. I ham er Guds-livet i den grad slået igennem og bleven en så stærk magt her på jorden, at døden, der er syndens følge, må slippe sit bytte.

Slægtens liv uden for Gud er et liv, der er dødsmærket fra begyndelsen. Jo længere det leves, des mere kendes det, at det er døende. Intet menneske er i stand til at trodse denne ubønhørlige lov eller gøre den mindste forandring heri. Men livet i Gud, sådan som det er kommen os i møde i Jesus Christus, er et liv, som dag for dag mægtigt frigør sig for dødens iskulde. Det er dette, der kommer så stærkt frem i den begivenhed ved Betesdas dam, der gav anledning til ordskiftet mellem Vorherre og jøderne om Guds arbejde. — Jesus havde helbredet den syge på en hviledag. Jøderne fortørnedes derover og vilde ikke finde sig i, at hviledagsloven blev sat til side. De satte den lov højere end livet og stillede sig dermed helt på dødens side, hvilket de yderligere fremhævede ved deres ønske om at få Jesus slået ihjel. Vi har her med mennesker at gøre, i hvem døden hersker. De er døende, og det er derfor heller ikke underligt, at de tænker og taler, som de gør. De er magtstjålne af døden og går dens ærinde. De er dens lydige redskaber. De sætter deres kraft ind på at bringe døden sejr, men derfor var det også nødvendigt, at

Gud satte *sin* kraft ind på at bringe livet sejr, og det gjorde han, da han gav os sin søn Jesus Christus.

Hvad er det da, vi som christne ejer? Hvad er det, som giver os vished for, at vi trods dødens herredømme rundt omkring os og inde i os, alligevel er på livets vej mod livets land og lykke?

Vi har et ord, og det er dette ord, der giver os al den vished, vi trænger til, — al den sikkerhed, vi er i stand til at rumme. Et ord er det svageste, der findes på jorden. Der er vel intet, der lettere henvejres for vinden som et ubetydeligt støvgran. Men Gud kommer altid til os i det svageste. Når han vil udføre den stordåd at bringe liv ind i det døende menneskehjerte og at få mennesket til at gå over fra døden til livet, da giver han os et ord, der vel for mangfoldige mennesker kan synes så værdiløst som det støv, vinden hvirvler af sted, men som i sig rummer den almagt, at det kan skabe en helt ny livets verden, sådan som han i tidernes morgen med sit ord: „Bliv lys!” skabte lysets verden.

Med Jesus Christus har Gud, vor himmelske fader, givet os et almagtsord og skabt en ny verden, et livets land, hvori døden ingen magt har og ingen kan få. I den verden er vi som små døbt til at leve, og i den arbejder ordet bestandig på dag for dag at rive os ud af dødens favntag. At tilegne os dette ordets arbejde er vor største, ja vor eneste opgave som christne mennesker, thi så sandt som det er vor himmelske fader, der i Jesus Christus har talt sit almagtsord til os, så sandt er det os, der skal høre det. Derfor er det, at Vorherre siger: „Den, som hører mit ord og tror på ham, som sendte mig, har evigt liv.” Fromme stemninger, religiøs følelse og andet lignende gør det ikke. Den slags har vist meget lidt at betyde. Det er det gennemborede øre, der lukker sig op for ordet i Jesus Christus, hvorpå det kommer an.

P. AUGUSTINUS.

TRÆK AF ANTVORSKOV'S HISTORIE

EN kølig Novembermorgen i 1913 stod vi tre Vestjyder i Hurtigtoget Korsør—København. Efterhaanden som Dagen sejrede over Morgentaagen, saa vi forventningsfulde ud over det for os nye, skovrige, bølgende Land. Vi mærkede os i Forbifarten historiske Minder som Fjenneslev to Taarne og Roskilde Domkirke, og hen paa Formiddagen var vi paa Vej forbi Frederiksborg Slot ud til Holger Begtrups Højskole i Kulsvierlandet.

Jeg husker, hvilken underlig Oplevelse det var første Gang at se de Egne og Steder, som vi var fortrolige med fra de Skoletimer, hvor Danmarks Historie blev os fortalt. Hvad det betød for os, forstaar kun de, der er vokset op i mindefattige Egne. Her blev Historien levende. Her var der sket noget. Her var der hændet Begivenheder, som huskedes. Enkelte gamle, tilgroede Hjulspor derhjemme paa Heden fortalte vel nok om *vore* Forfædre og deres Slid; men „Danmarkshistorien” havde ikke husket dem. Her var der øvet Daad, og Mindesmærkerne fra de store Tider rankede sig endnu med Taarne og Spir over Landskabet.

Bedre Indledning til et Højskoleophold end disse Formiddagstimers Oplevelser kan jeg vanskeligt tænke mig. Det var noget af en Indvielse til det, der i Vinterens Løb blev fortalt om vort Folk og dets Historie.

Det er lykkeligt for en Højskole at ligge i en historisk Egn. Den folkelige og historiske Slægtskabsfølelse vaagner og styrkes lettere end i de mere traditionsløse Dele af Landet. Det hænder sikkert ogsaa nu og da, at Højskoleelever fra Antvorskov standser i Slotsalléen foran Hans Tausens Mindesten og lytter til Suset i Trækronerne, mens der i Sindet stiger en Anelse frem om, at der her har været levet et mangfoldigere Liv, end vi véd Besked om.

Meget fortæller Historiebøgerne os ikke om det gamle Antvorskov; men jeg finder det naturligt at samle noget af, hvad man véd, her i Aarsskriftet. Kan det hjælpe til at styrke den historiske Sans og gøre de svundne Tider mere nærværende for Højskolens Elever, er Hensigten naaet.

ANTVORSKOV KLOSTER.

Kong Valdemar den Første stiftede omkring Aaret 1170 Antvorskov Kloster. Det laa paa Banken her Syd for Slagelse omgivet af Skove og Søer og med en vid Udsigt mod Syd og Vest. Mod Øst spærredes Udsigten af de Skove, som rimeligvis har givet Stedet Navn.

Klosteret gik snart over til Johanniterridderne, hvis Orden især var knyttet til Korstogsbevægelsen. Det blev det fornemste og anseeligste af de danske Johanniterklostre, og dets Prior blev paa Ordenens Vegne Overhoved ikke blot for de danske Klostre, men ogsaa for dem i Sverige og Norge. Det er rimeligvis af den Grund, at han blev Medlem af Danmarks Riges Raad og var det under hele Unionen. Han stod i direkte Forbindelse med Ordensmesteren paa Rhodos, der var øverste Leder af Johanniterordenen.

Ordenen havde tre Slags Medlemmer: Riddere, Præster og tjenende Brødre. Af Riddere var der dog næppe nogen paa Antvorskov. Derimod blev der fra Klosteret foretaget Indsamlinger til Gavn for Korstogene. Flere Gange klagede Ordensmesteren paa Rhodos imidlertid over, at Bidragene kom for sparsomt ind.

Maaske stiftede Valdemar Antvorskov Kloster til Minde om Rügens Erobring og Indbyggernes Antagelse af den kristne Lære, men noget sikkert derom kan ikke siges. Det blev indviet til Jomfru Marie, St. Clemens og Johannes Døberen, og det var forenet med et Hospital, som igen stod i Forbindelse med et Hospital for Spedalske, som fandtes ved Slagelse.

Foruden Præster og tjenende Brødre fandtes i og ved Klosteret en Del Mennesker, som kaldtes Indgivne. Det var dels ældre Folk (baade adelige og uadelige), der tilkøbte

sig Ophold for at tilbringe Resten af deres Dage i Ro ved Klosteret og for der at kunne nyde Pleje i Tilfælde af Sygdom, og dels yngre, som af deres Forældre var bestemt for Klosterlivet. Der fandtes mange adelige Begravelser i Klosterkirken og paa Kirkegaarden. Det var for største Delen Indgivne, som havde skænket store Gaver til Klosteret for at blive begravet der og for at faa sunget Sjælemesser efter Døden. Biskop Ove Bilde, der døde i 1555, testamenterede saaledes to Gaarde og hundrede Daler for at blive begravet her hos sin Slægt.

Ved saadanne Gaver blev Klosteret efterhaanden velstaaende. I „Danmarks Riges Historie” nævnes, at en Jordebog over Esrom Klosters Gods (fra 1497) opregner over 300 Gaarde, og endda var vistnok baade Sorø og Antvorskov endnu rigere.

Af Klosterets Priorer kan nævnes Henrik af Hoonscheit, en Mand, der stod Kongehuset nær. Han blev under Kongens Strid med den mægtige Ærkebiskop Jakob Erlandsen i 1266 lyst i Ban sammen med alle Kongens Tilhængere. I Aaret 1276 blev han sendt som Gesandt (sammen med to Biskopper og andre betydelige Mænd) til et Møde med Norges og Sveriges Konger for at underhandle om et Forlig mellem den sidste og hans afsatte Broder Valdemar. Et Par Aar senere blev han brugt til at stifte Forlig mellem Erik Glipping og Hertug Albert af Brunsvig. I Erik Menveds Mindreaarighed var han ofte hos Kongen sammen med Enkedronningen, Drøsten og Raadet. I 1288 var han med Kongen i Helsingborg, Skelskør og Nykøbing. Samme Aar var han igen i Helsingborg, da den danske Prinsesse Margrethe blev overgivet til sin forlovede Gemals, den svenske Kong Birgers, Sendebud. Af disse enkelte opbevarede Kendsgerninger fremgaar det, at Prioren har haft en fremtrædende Stilling.

Under Prior Jakob Mortensen (Jernskæg) foretoges omfattende Byggearbejder (omkring 1472), og Klosteret fik da den ydre Skikkelse, som det i alt væsentligt beholdt, indtil det ophævedes. Den store Klostergaard paa Banken indsluttedes paa Sydsiden af Kirken, hvis Alder er ubekendt. Om de ældste Bygninger kan intet oplyses.

Klosterets berømteste Forstander er Eskild Thomsen, som var Prior fra 1505 til 1538. Han maatte flere Gange stille Midler til Kong Christian den Andens Raadighed. Det kaldtes Laan; men Kongen betalte sjældent tilbage, hvad han paa den Maade fik, og Eskild var da ogsaa utilfreds med ham. Sammen med Bispem i Roskilde og Abbeden i Sorø sluttede han sig til Kongens Fjender. Den begavede Konge fandt ingen Tilslutning til sine Reformplaner hos „de tre ypperste Mænd i Landet”.

Mest bekendt er Eskild Thomsen blevet paa Grund af sit Forhold til Hans Tausen, den danske Reformator (1494—1561). Efter at have været paa Odense Latinskole kom Plov-drengen fra Birkende til Antvorskov Kloster, hvor han i 21 Aars Alderen blev optaget som Munk og klosterbunden til St. Hans Brødrenes Regel, der var saa mild, at de strengeste Ordener ikke ret vilde betragte dem som Munke. Hans Tausen skrev ogsaa senere: „Jeg har været i et Kloster, desværre, men om jeg var Munk, lader jeg den gode Herre (Prioren) og de Dannemænd i Antvorskov svare til.” Sikkert er det i hvert Fald, at Smedesønnen fra Fyn, hvis Navn senere „fløj over Danmark med folkeligt Ry”, har færdedes paa Egnen her, netop da han var i samme Alder som de Elever, der nu flokkes paa Folkehøjskolen herude.

Eskild satte megen Pris paa ham for hans Kundskaber, hans Talegaver og hans Ordenssans, og han ventede, at den begavede og flittige unge Klosterbroder skulde blive til Ære ikke blot for Antvorskov, men for hele Munkeordenen. Han sørgede da ogsaa for, at der paa Klosterets Bekostning blev givet Hans Tausen Lejlighed til at studere i fremmede Lande. To Ting maatte den unge Mand imidlertid love, før han fik Lov at rejse: Han skulde undgaa Reformatiønsbyen Wittenberg, hvor Martin Luther havde vakt saa stort Røre, og han skulde komme tilbage til Antvorskov, naar han vendte hjem. Han lovede med Glæde begge Dele og rejste ud til de fremmede Universiteter. Forelæsningerne i Løwen og Køln gav ham imidlertid ikke den Næring for hans aandelige Liv, som han inderst inde længtes efter. Derimod fik han fat paa nogle af de Smaaskrifter, Luther udgav, og de fængslede ham

saadan, at han droges mod Wittenberg. Til sidst svigtede han Løftet og rejste dertil. I noget over et Aar gæstede han Luthers og Melanchtons Forelæsninger og blev stærkt grebet af deres evangeliske Forkyndelse.

Ved sin Hjemkomst til Antvorskov blev han modtaget med inderlig Glæde af Prioren, der ikke anede noget om den Forandring, der var foregaaet i hans Overbevisning. Han prædikede gennem længere Tid i Klosterets Kirke uden klart at tilkendegive sit nye Stade. Kun med enkelte af Klosterbrødrene kunde han tale ud i Fortrolighed om aandelige Ting, naar de sad sammen i en rolig Celle.

Først Skærtorsdag eller Langfredag 1524 aabenbarede han sig i sin Prædiken som Luthers Discipel. Han talte da om: „Hvorledes en bodfærdig Synder af idel Naade, i Kraft af Christi Forsoning uden nogen Synderens egen Fortjeneste eller formeente gode Gjerninger, erlanger Syndernes Forladelse og den evige Salighed.”

Munkene fik nu Øjnene op for Hans Tausens sande Trosopfattelse og skyndte sig at fortælle det til Prioren, der den Dag havde været forhindret i at overvære Gudstjenesten. Eskild saa da paa een Gang alle sine skønne Forhaabninger til Hans Tausen briste. Han blev meget vred og truede Tausen; men denne flygtede, fortælles der, ud til en lille Ø, hvorfra Sulten dog drog ham tilbage til Klosteret. Her lod Eskild ham kaste i Fængsel, indtil det blev bestemt, at han skulde til Viborg. Derovre begyndte saa hans virkelige reformatoriske Gerning, hans Manddoms Arbejde, der forberedte den lutherske Kirkes Indførelse i Landet og senere førte ham selv til Ribe Bispestol. Nu — Aarhundreder efter — staar Stenen herude ved Klosterbanken og vidner for de nye Slægter, der i Reglen haster rastløse forbi, om Hans Tausen med Ordene om ham fra Ingemanns Sang:

„En dansk Morten Luther, han stred med Ordets Sværd
og sejred med Aanden i Hjerterfolkets Hær. —
Ret aldrig hans Navn skal i danske Hjerter dø,
saa længe der ringer en Klokke over Ø.”

Eskild Thomsen var som Medlem af Rigsraadet til Stede paa Herredagen i København i Aaret 1524 og var med at tage Bestemmelse mod den lutherske Læres Udbredelse. Han deltog ligeledes i vigtige Forhandlinger paa Rigsdagen i København efter Frederik den Førstes Død. Han oplevede Reformationens Indførelse. Han havde hele Tiden kæmpet iv-

Mindesten for Hans Tavsén.

rigt imod den, derfor var det ham en stor Sorg, at den endelig sejrede.

Klosterets Forstandere vedblev at kaldes Prierer ogsaa efter Reformationen, og de to, som fulgte nærmest efter Eskild, skal endog have medvirket ved dens Indførelse.

I 1546 holdtes et Bispemøde paa Antvorskov Kloster. Blandt de Emner, som var fremme paa Bispemøderne i disse Aar, kan fremhæves: Kirketjenestens Ordning, Afskaffelse af gamle Kirkeskikke, Indskærpelse af Ægteskabets Betydning

for Præsterne, om Nadverens rette Betjening, om Præstestandens Opdragelse, „som overalt lod meget tilbage at ønske”, o. s. v.

Efter den lutherske Læres Indførelse gik det tilbage for Klosteret. Der fortælles, at der til sidst kun var to revnede Klokker og tre gamle, tandløse Munke tilbage, og da omdannede Frederik den Anden omkring Aaret 1580 Klosteret til et kongeligt Lehn. Det gamle Kloster lod han ombygge til et kongeligt Slot. En meklenborgsk Adelsmand, Peter Reedz, blev Lensmand. Rejsende af Adelen skulde dog som hidtil kunne faa frit Forspand og frit Leje for en Nat, naar de vilde tage til Takke med daglig Kost og dansk Øl ligesom paa Sorø Kloster.

ANTVORSKOV SLOT OG AVLSGAARD.

Kong Frederik den Anden holdt meget af at bo paa Antvorskov Slot. Det laa omtrent midt i Riget — Skaane hørte jo den Gang med til Danmark — og var omgivet af udmærkede Jagtdistrikter. Forinden han tog Ophold herude, lod han dog foretage ret omfattende Byggearbejder. Der blev købt Tømmer baade i Oplandet og i Norge, Limsten blev kørt fra Faxe Kalkbrud den lange Vej tværs over Sjælland, og en Del Kalk blev sendt fra Mariager Kloster. Det var især Avlsgaarden, der ombyggedes. De gamle Klosterfløje blev staaende, men omdannedes ogsaa en Del, og Kirken fik saa højt et Spir, at det i klart Vejr kunde ses til Nyborg. Det brugtes som Sømærke af Sejlere paa Store Bælt.

Da Avlingen forbedredes samtidig, byggedes en ny Lade i Aaret 1586.

Frederik den Anden vilde nu have Slotsnavnet respekteret. Han kundgjorde, at de, der for Eftertiden talte om Antvorskov Kloster, skulde bøde en fed Okse.

Selve Slottet var en firebygget Gaard med forskellige Tilbygninger. Avlsbygningerne laa for sig selv mod Sydøst. I den vestlige Fløj af Slottet fandtes Kongens Værelser og Riddersalen. Dronningens Værelser fandtes mod Syd i en Tværbygning, der ved en Løngang stod i Forbindelse med

1. Veien fra Slagelse.
2. Veien til Corsøer.

Prospect
af ANTORSKOV-SLOTT i Sædland.
at See mod Byen Slagelse.

3. Amts-Forvalterens Boelig.

Fecit. Iohan Jacob Bruun.

Kirken. Kancelliet havde til Huse i den nordlige Fløj, og i den østlige har der rimeligvis været Plads for Gæsterne. Ind mod Slotsgaarden var der opført nogle ottekantede Trappe-taarne med Spir.

Kongen fik ikke Lov til at glæde sig ved Slottet i ret mange Aar. Han blev ingen gammel Mand. Den 14. Februar 1588 var han i Sønderborg til sin Broders Bryllup. Men da han ikke befandt sig vel, rejste han kort Tid efter til Sjælland. Et Par fyrstelige Gæster fulgte med. Den 6. Marts kom de til Korsør, og samme Dags Aften naaede de Antvorskov. De fremmede Fyrster rejste nogle Dage senere til Kronborg; men Kongen maatte gaa til Sengs. Han laa syg i flere Uger, og da Dronningen hørte om Sygdommens Alvor, skyndte hun sig fra Jylland til Nyborg, hvorfra hun i en forrygende Storm tog over Bæltet. Sent paa Aftenen den 3. April stod hun ved Kongens Leje i Riddersalen paa Antvorskov Slot. Kongen var netop falden i Søvn; men da han ud paa Natten vaagnede og saa hende hos sig, blev han meget glad. Troels Lund fortæller, at hun maatte berette om Rejsen og om, hvordan alle Børnene havde det, der var blevet tilbage i Jylland.

Dronning Sophia blev siddende ved hans Seng Resten af Natten, skønt hun trængte haardt til Hvile.

Næste Dag var det Skærtorsdag. Der blev holdt Guds-tjeneste i Riddersalen, og Kongen sang Salmerne med. Han var om Formiddagen „frimodig uden al Anger, Suk eller Givelse.” Om Eftermiddagen blev han svagere, Lægen følte hans Puls og var betænkelig. Kongen sagde til ham: „Lad kun Aaren slaa, som den vil! Det vide vi, at Guds Naade og Venskab slaar os aldrig fejl!” Efter Samtaler med Hofprædikan-ten og Dronningen og efter flere Besvimelser døde han mellem 4 og 5 „ad Aften”.

Paaskedag blev hans Lig balsameret og lagt i Kisten, der hensattes i Klosterkirkens Kor. Her holdtes Vagt, og her brændte 28 Vokslys Dag og Nat, til Liget førtes bort. Den 24. Maj førtes det fra Antvorskov. Der var ved den Lejlighed mødt et uhyre stort Følge, som slet ikke kunde rummes i Slotsgaarden. Med Lehnets Præster, Skolemestre og Peb-

linge i Spidsen drog Følget ud ad Vejen fra Antvorskov mod Sorø og Ringsted. Den 5. Juni begravedes Kongen i Roskilde Domkirke.

Om Aarsagen til Kongens tidlige Død udtalte Anders Sørensen Vedel: „Man mener vel, at dersom Hans Naade kunde haft Aarsag for fremmede Fyrsters og udlændiske Legaters og andre sine gode Mænds daglige Omgængelse, at holde sig fra den almindelige skadelige Drik, som nu over al Verden iblandt Fyrster og Adel og den menige Mand alt for meget gængs er, da syntes det for menneskelige Øjne og Tanker, at Hans Naade kunde levet mangen god Dag længere. — Men dette er nu forgæves at disputere om, Døden vil have en Aarsag.”

At Levemaaden paa Antvorskov heller ikke var videre spartansk i Kristian den Fjerdes Tid ses af Køgemesterens Beretning om, hvad der medgik, da den „højbaarne Fyrste, Philip Sigismundus, Biskop til Osnabrück og Ferden”, kom hertil med sine Følgesvende fra Korsør den 19. Maj 1618. Listen over Mad og Drikke indeholdt bl. a. følgende: 1½ Side Flæsk, 3 Skinker, 6 Stk. Spæk, 12 Svinerygge, 3 Kroppe saltet Faarekød, 1 Svin, 1 Krop Oksekød, 4 Kalve, 14 Lam, 6 Grise, 8 Gæs, 39 Høns, 6 Ol Æg, 2 Fjerdinger Lax, ½ Tønde Aal, 1 Fjerdning Torsk, 1 Lispund Bergfisk, 200 Flyndere, Rinskvin, Rostokkerøl og meget, meget mere.

Men efter saadanne Gæstebud kan man ogsaa finde Regninger fra Bødkeren for Baljer og overskaarne Tønder, som han har anbragt uden for Hans Majestæts og de fremmede Herrers Gemakker — for det Tilfælde, at en Del af de gode Varer skulde komme igen i Løbet af Natten.

Christian den Fjerde opholdt sig engang imellem paa Antvorskov, men i Reglen kun for kortere Tid ad Gangen. Det var ikke længe, Slottet blev benyttet som Kongebolig. De følgende Regenter brød sig ikke om at bo her. Det blev da drevet som kongelig Avlsgaard, Fadeburslehn, som det kaldtes. Gaardens Regnskaber opbevares paa Rigsarkivet i København, og gennem deres Oplysninger er det muligt at faa et Billede af Livet paa Gaarden for tre Hundrede Aar siden. Cand. mag. Gunnar Knudsen har gennemgaaet Regn-

skaberne for 1609—10, og paa Grundlag af dem har han tegnet et Billede af Dagliglivet paa Antvorskov i denne fjerne Tid.

Avlingen blev passet af Slottets Bønder. De blev skiftevis tilsagt til at køre Gødning ud, pløje og høste. Driften var enkel og Høstens Resultater ikke store. Saa vidt man kan skønne, gav Rug og Byg det Aar henholdsvis $1\frac{1}{2}$ og 4 Fold, idet der blev saaet 275 Tdr. Rug og høstet 415, Udsæden af Byg var 306 Tdr. og Avlen 1153. Denne Avl var ikke tilstrækkelig til Slottets eget Forbrug; men saa kom der ret store Mængder ind i Form af Landgilde fra Bønderne: Rug, Byg, Havre, Smør, Fjerkræ, Æg m. m.

Hele Vinteren igennem stod der 12 Tærskere paa Loen, og de arbejdede ogsaa ved Lys Morgen og Aften.

Høhøstens Tid var en af Aarets travleste. Da var der daglig tilsagt 40 Bønder til Hoveritjeneste. De kom helt fra Stillinge, Nordrup, Sørbymagle, Høve og Kyse. De fik Kosten paa Slottet, naar de var paa Arbejde. Den bestod i 1 Brød, $1\frac{1}{2}$ Pot Øl og 3 Sild daglig pr. Mand. Der blev det nævnte Aar bjerget 2106 Læs Hø. Bønderne blev sat i Arbejde af Ridefoged Niels Christensen og Steffen Ladefoged, der næppe altid har taget blidt paa dem. I hvert Fald fandtes der Træhest paa Slottet.

Besætningen bestod af 40 Køer, 3 Tyre, 8 Stude, 19 Ungstude, 22 Kvier og 20 Kalve. Niels Komand var Røgter og havde Hjælp af Hoveribønder til Rensning af Stalden og af tre Malkepiger, Maren, Birgitte og Gunder, som hver fik 2 Rigsdaler i Løn om Aaret foruden lidt Lærred og 2 Mark til Sko.

Svinene gik i Skovene og levede af Egens og Bøgens Frugter. Bøndernes Svin fik ogsaa Lov at gaa i de store Skove mod en aarlig Pengeafgift eller mod, at Slottet fik hvert 10. Svin. Paa den Maade kunde der i Skovene samles flere Tusinde Svin. Anders Svinmand havde Opsyn med dem.

Der blev fisket en Del i de Søer, der fandtes, hvor der nu er Dalsænkninger mod Syd og Sydøst — helt hen forbi Rosted.

Tit blev der holdt kongelige Jagter paa Antvorskov, og Kongen ejede en Jagtgaard i Rosted.

Omkring Slottet laa betydelige Haveanlæg. Navne som Kongens Have, Dronningens Have, Præstehaven, Urtehaven, Humlehaven og Sennepshaven er bevaret.

Urtehaven maa have været temmelig stor. Der blev forskrevet Urtefrø fra Bremen og købt Kaalfrø og Planter i Slagelse. Frederik Urtegaardsmand raadede i Haven og havde til sin Hjælp en Urtegaardsdreng, og kneb det at overkomme Arbejdet, fik de Hjælp af Hoveribønder. Det hedder saaledes en Dag i Regnskabet: „8 Personer hjalp Urtegaardsmanden at luge Kaal i Urtehaven; thi han kunde det ikke selv overkomme.”

I Kongens Have havde Frederik den Anden ladet bygge et grundmuret, teglhængt Lysthus, som han kaldte Sparepenge.

Samme Konge oprettede en Beriderskole. Her skulde kongelig Majestæts Berider Henrik Rothkirck paa Slottets Ridebane afrette og tilkøre Kongens Ride- og Køreheste. En Hakkelseskærer og en halv Snes Stalddrenge stod til hans Raadighed.

Der fandtes ogsaa et Stutteri, som blev forestaaet af Hans Liflænder. I den senere Tid drev man især Avl med Blaaskimler (den berømte Mohrenkopperrace).

I en Hestemølle blev der malet Gryn og Mel. Det sørgede Knud Hestemøller for. Mathis Brygger havde tre Svende til Hjælp i Bagere og Bryggers. Der blev aarlig brygget af 405 Tdr. Malt til Slottets 53 faste Folk. Der blev drukket rigeligt paa Antvorskov.

Der var meget Arbejde at udføre. Kokke- og Fadeburspiger havde travlt inden Døre, og Smed og Hjulmand stod paa Værkstedet til Stadighed.

Der gik Veje fra Antvorskov til Bjergby, Sorø Kloster, Skovsgaarde, Slagelse, Harrested og Vaarbybro, men de var alle forsynede med aflaasede Slagbomme og kunde saaledes ikke betragtes som Alfarvej.

Lehnsmænd paa Antvorskov var Christian Friis og Ebbe

Munk, senere kom Ernst Normand, Wenzel Rothkirk og Hugo Lüzov.

Under den sidste gik Svenskekrigen over Landet. Den mærkede ogsaa Antvorskov. Efter et afholdt Syn i 1660 bemærkedes følgende: „Slottets Bygning anlangende, da befandtes Husene paa Borggaarden fluks brøstfældige paa Vinduer og Tagene, saa vel som Kirken ogsaa paa Vinduer og Tage, saa vidt som ikke med Kobber er tækket. Saa er og Blyet paa nogle Steder paa Trappetaarnenes Spire afskaaret i forgangne Fjendetid, og somme Steds Blyrenderne slet borttagne, somme Steds en Del deraf borttaget. Det vestre store Hus, grundmuret, hvor de kongelige egne Gemakker pleje at være, har udi Midten, paa dets østre Side, givet sig noget ud, hvilket vel vil hjælpes udi Tide med stærke Murankere, at det ikke mere skal komme til at buge og sig udgive.”

I det hele taget forfaldt Bygningerne efterhaanden, selv om de nu og da blev reparerede og afstivede.

Efter Hugo Lüzovs Død i 1693 blev Lehnene omdannede til Amter, og Amtmændene fik da Bolig paa Antvorskov.

Af Slotspræsterne kan der være Grund til at nævne Dr. teol. Erik Pontoppidan „den ældre” (1616—78), der blev udnævnt af Frederik den Tredie. Kongen havde hørt ham prædike i København og syntes godt om ham. Den 9. September 1649 sang han sin første Messe i Antvorskov Slotskirke. Om hans Arbejde her hedder det iøvrigt i en Ligprædiken, som blev holdt over ham: „Udi dette sit Embede haver han været tro og vindskibelig og af yderste Formue lagt sig efter at fremme Guds Ære, baade med sine Prædikener, saa og med teologiske Bøger, som han med Guds Aand skrevet haver.”

Han var ugift, da han kom hertil, men efter fire Aars Forløb giftede han sig „efter gode Venners Raad”.

Han var her i 16 Aar, var derefter Sognepræst i Køge, til han 1673 blev udnævnt til Biskop i Trondhjem.

I Aaret 1703 ophøjede Frederik den Fjerde Antvorskov til et Grevskab for en af sine Elskerinder, Fru Elisabeth Helena Vieregggen. Meningen var, at det skulde gaa i Arv til

hendes Efterkommere. Saadan gik det nu ikke. Hun døde nemlig allerede Aaret efter, faa Dage efter at hun havde født Kongen en Søn, der i Daaben fik Navnet Frederik. Drengen levede kun godt otte Maaneder; men Kongen tænkte dog stadig paa at ophjælpe Grevskabet. Han havde Planer om at gøre Fiskeriet mere rationelt og bortforpagte det. Det hele blev dog kun til Forsøg.

I 1684 var Kirken bleven lukket; men da Godset senere blev et af Landets 12 Rytterdistrikter, lod Frederik den Fjerde Kirken istandsætte. Det hedder derom i et Blad 1722: „Slotskirken paa Antvorskov, som i 35 Aar har været øde og forfalden, har Hans kongelige Majestæt ladet reparere og forsyne med et nyt Alter, Kirke-Ornat, og hvad dertil hører, hvorefter Biskop Worm har indviet den paany.”

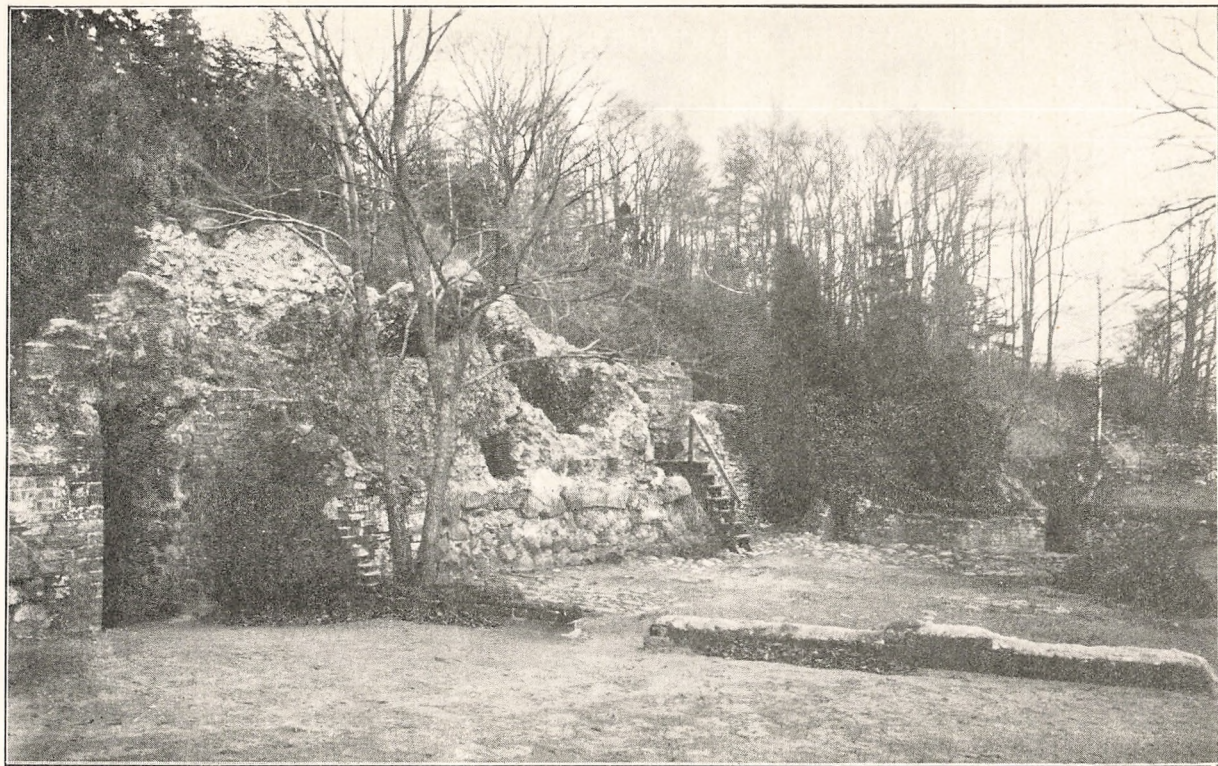
Efter Jordebogen udgjorde Antvorskov Regiments Rytterdistrikt (i 1719) 6055 Tdr. 2 Skp. 3 Fjk. Hartkorn og 105 Tdr. 1 Fjk. 1 Alb. Skovskyld.

Til dette Rytterdistrikt var henlagt Hovedgaardene Antvorskov, Pebringe, Landbytorp og Lystager med tilhørende Gods samt en Del Bøndergods.

I 1763 blev det bestemt, at Ryttergodserne skulde nedlægges og bortsælges. Der gik dog nogle Aar, forinden Antvorskov blev solgt. Fra denne Tid kan nævnes en ejendommelig Bryllupsfest.

Dronning Caroline Mathilde besluttede til Minde om sin egen Bryllupsdag i 1766 at uddele en Brudegave til 25 unge Piger i Vestsjælland, der vilde holde Bryllup den 8. November 1769. Brudegaven var paa 30 Rigsdaler til hver, en ikke ubetydelig Sum den Gang, og der meldte sig snart 25 Par fra Egnen mellem Kalundborg og Skelskør, og Vielsen fandt Sted i Slotskirken paa Antvorskov. I en af Slotssalene fik de nygifte og hele Følget derefter Vin og Kager, og Amtmanden overrakte Gaven med Hilsen og Lykønskning fra Dronningen.

Endelig blev Antvorskov Ryttergods delt i ni Dele og stillet til offentlig Auktion den 27. Maj 1774.

Antvorskov Ruiner.

ANTVORSKOV'S SENERE SKÆBNE.

Hovedparcellen Antvorskov og Hovedgaarden Pebringe samt noget Bøndergods, ialt 1700 Tdr. Hartkorn, solgtes for 175,523 Rigsdaler til Finansraad Koes. Denne var en Glarmestersøn fra Slesvig. Ved gennemført Snedighed var det lykkedes ham uden Penge at faa oprettet et Tallotteri. Som Lotteridirektør aflagde han intet Regnskab, og Aktionærerne fik intet Udbytte. Man slap tilsidst af med ham ved at betale ham 8000 Rigsdaler og ved at give ham Titlen Finansraad. Han havde i sin korte Direktørtid tjent saa godt, at han kunde faa Raad til at købe Antvorskov.

Han havde ingen Sans for historiske Minder, men vurderede de gamle Bygningers mange Mursten efter deres reelle Værdi. Allerede i 1759 var det godt 60 Alen høje Spir taget ned af Slotskirken. Nu blev selve Kirken nedrevet, og af dens Sten byggede Koes Hovedbygningen Falkenstein i Stedet for det nedlagte Pebringe Gods. Han opkaldte Gaarden efter sin Hustru, der var født Falk.

I 1794 solgte han det samlede Gods til Grev Dernath, der 5 Aar senere afhændede det til Etatsraad Constantin Bruun (senere Gehejmekonferensraad og rig Handelschef). Han var gift med den bekendte Forfatterinde Friederike Bruun, der bestandig længtes ind til København, hvor hendes pragtfulde Saloner var Mødested for Prinserne og Diplomaterne saavel som for Digtere og Videnskabsmænd. Deres Datter Ida, senere Grevinde Bombelles, var en af Datidens smukkeste Kvinder.

Constantin Bruun var en Mand, der ønskede at bruge sin Formue til et godt og samfundsnyttigt Arbejde. Næsten alt, hvad der er af Plantninger omkring Antvorskov, blev anlagt af ham. Han lod plante den smukke Allé fra Slotsporten og ud til Hovedbygningen paa Antvorskov. De ældste af Træerne i Slotsalléen er saaledes ca. 125 Aar. Ogsaa paa anden Maade sørgede han for Fremskridt. Han anlagde Veje, forbedrede Gaardens Drift, baade Markerne og Besætningen, og fik bygget ca. 40 Huse til Arbejdere og Haandværkere.

Han var den første, som lavede dansk Svejserost. Han fik tre Familier fra Svejts hertil, og fra 1802—05 blev der fremstillet ca. 141,000 Pund Ost. En Fjerdedel blev solgt i Danmark, Resten gik til Udlandet.

Efter Gaardens Forbedring delte han den i 4 Parceller, som fik Navne efter hans Børn: „Charlottendal”, „Augustendal”, „Idagaard” og „Carlsgaard”. Rimeligvis er det ogsaa ham, der har bygget „Herthalund” og „Liselund” og givet dem Navn efter fjernere Slægtninge. Han solgte det hele i 1806. De senere Ejere lagde „Augustendal” ind under „Charlottendal”, „Idagaard” har sin oprindelige Størrelse, og „Carlsgaard” deltes i to Gaarde, „Parcelgaarden” og „Brænderigaarden”.

Hovedbygningerne paa Antvorskov forfaldt, og i de fattige Aar efter 1814 blev de nedrevet.

I over 50 Aar groede der Græs over Stedet, og intet mindede om, at der havde knejset et Slot herude. Ved et Tilfælde opdagedes Murrester, og siden 1888 er der blevet udgravet Bygningslevninger, som dels stammer fra Kloster-tiden og dels fra Slottet; men deres tidligere Anvendelse er for største Delen ubekendt. De gamle Ruiner taler dog deres ejendommelige Sprog om fordums Tider.

En gammel, overordentlig smuk Døbefont fra Antvorskov Kirke findes nu i St. Peders Kirke i Slagelse, og i Frue Kirke i København hænger en Klokke, der tidligere hørte hjemme paa Antvorskov (ikke en af de revnede, men muligvis en af dem, Frederik den Anden bestilte hos Klokkestøberen Geert von Meerfelt). Den blev skænket til Frue Kirke af Constantin Bruun.

Engang gik Kongevejen forbi den nuværende „Parcelgaard” og Antvorskov og videre mod Vest ned til Vaaby Aa, engang dansede Riddere og Jomfruer paa Kongeslottet — men ser man tilbage over Stedets Historie, maa man sande, at det var godt, det blev for Hans Tausen, det synlige Minde

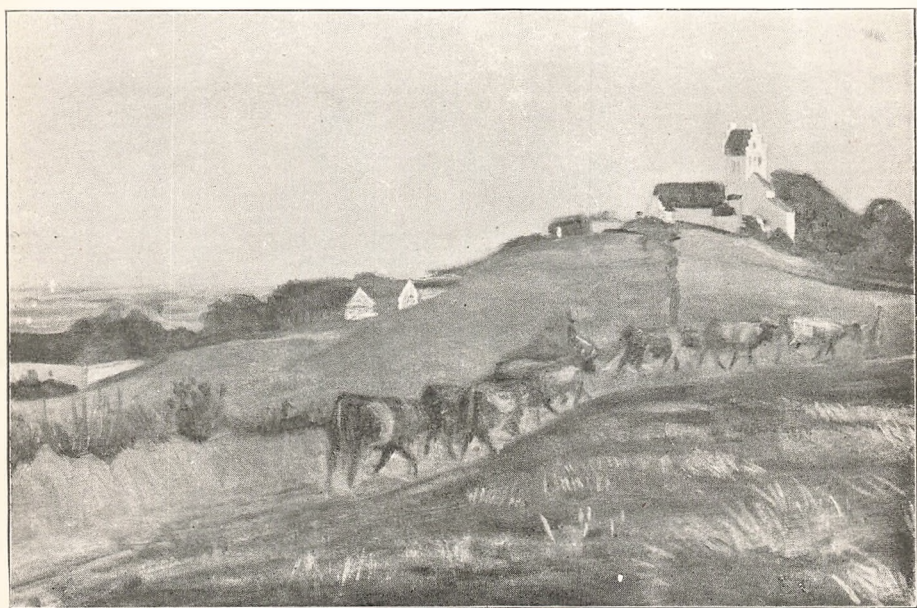
rejstes ved Alfarvej. Hans Navn er alligevel det største af dem, der er knyttet til Antvorskov.

I Stenen er der hugget en Tegning af Kalken og Korset, Bibelen og Pennefjeren. Paa en smuk Maade er disse Ting et Billede paa Reformationen, der rakte Alterbægeret til Menigmand og forkyndte Korsets Evangelium, oplod Bibelen paa Modersmaalet og med Pennen nedskrev de nye Salmer, der siden blev Menighedens Eje.

JENS MARINUS JENSEN.

SLOTSBJERGBY KIRKE

DENNE Kirke har det til Fælles med de fleste af vore gamle Landsbykirker, at den er Sognets ældste Bygning, og at den ligger paa det højeste Punkt i Byen. Ja, det paa-

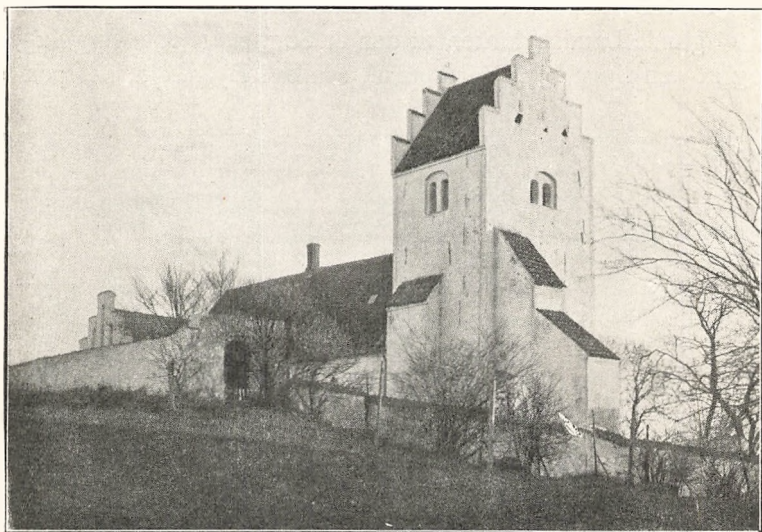

Slotsbjergby Kirke (efter Maleri).

staas endogsaa, at Slotsbjergby Kirke er den højstbeliggende Kirke paa Sjælland. Den ses ogsaa overalt paa Slagelse-egnen og langt længere bort. Den er det første, man ser af højtliggende Bygninger, naar man nærmer sig Egnen.

Smukkest er den set fra Slagelse-Antvorskov-Siden.

Herfra ligner den en gammel ærværdig Gubbe, der har lagt sig til Hvile oppe paa Bakkekuden, værnnet af den lange, hvide Mur, der følger Bakkerundingen omkring den. Den ligger der, som den har ligget i mange Hundrede Aar saa trygt og skuer ud over det jævne, frodige Landskab, ind til Slagelse og over til sine Søskende i Nabobyerne, i Sludstrup, Gerlev, Lundforlund og til Boeslunde med det høje, smukke Taarn. — Ogsaa dens usædvanlig kønne malmfyldte Klok-

Slotsbjergby Kirke. (set fra Nordvest).

kers Toner høres viden om, baade om Søndagen, naar de blander deres Røst i det store Kor af Klokketoner paa Egnen og kalder paa gammel og paa ung, og naar de om Aftenen stemmer Sindet til Ro med de smukke Bedeslag.

At det gamle Kirkehus er det ældste i Slotsbjergby Sogn er sikkert nok. Den ældste Del, selve Kirkeskibet, stammer fra omkring 1120 og er opført af store, svære Granitsten. Det oprindelige Kor blev bygget i den sene Middelalder, saa det fik Kirkeskibets Bredde og afsluttedes med den tresidede Gavl. Kort forinden var det flade Loft i Kirkeskibet afløst af Hvælvinger, og paa den Tid rejstes ogsaa Kirkens store,

kønne Taarn med de takkede Gavle og Vaabenhus og Sakristi, altsammen af Munkesten. Senere er Taarnet dog om-muret med almindelige Mursten. Det har i Nord en usæd-vanlig stor og smuk Støttepille med Buegang igennem. — Ejendommeligt er det, at man herude fra Kirkegaarden ser ned over Tagene i den gamle, kønne Landsby. Saa højt lig-ger Kirkegaarden.

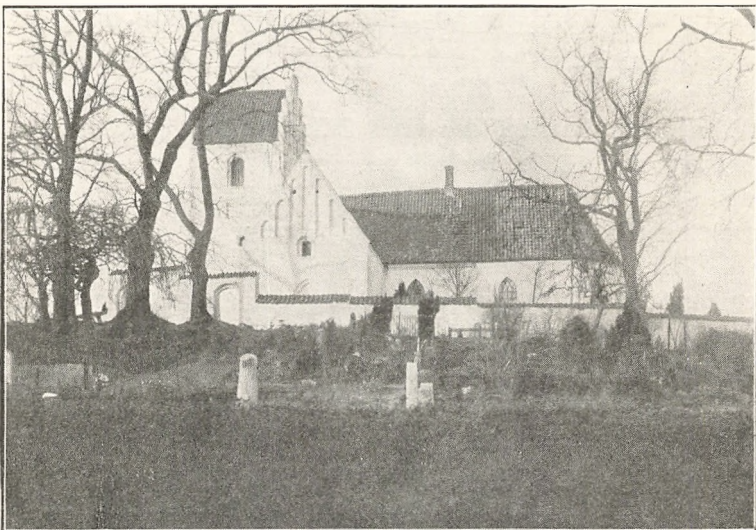
Det ældste inde i Kirken er her, som de fleste andre Steder, Døbefonden, hugget ud i Granit. Altertavlen, der viser Kristi Fødsel, er en Kopi af en italiensk Maler, skænket af Frederik den 4. Meget ejendommeligt og værdifuldt er Alterbordets Forside, der viser Billeder malet paa Træ fra omkring Aar 1550. Paa Alteret staar Tallet 1745, Aaret da det blev ombygget. For nylig er baade det og Prædikestolen malet op i de oprindelige stærke Farver.

Paa den nordre Væg hænger et gammelt Krusifiks fra omkr. 1400. Det er meget smukt og var en Tid laant ud til Boeslunde Kirke, mens Joakim Skovgaard malede en ny Al-tertavle til Kirken der. I den Tid lærte Kirkegængerne i Slotsbjergby ret, hvad det gamle Kristusbillede var værd for dem. De savnede det og var glade, da de havde det vel hjemme igen og ophængt paa dets gamle Plads.

I Taarnet staar fire ejendommeligt udskaarne Stole-stader, og et, som hører sammen med dem, staar inden for Taarnbuen i Kirken; ialt fem. Hvor de stammer fra vides ikke med Vished. I Følge en gammel Beretning fandtes i Aaret 1762 i Slotsbjergby Kirke 10 saadanne udskaarne Stolestader, og Billederne viser, at de ovennævnte fem er Numer 5, 6, 7, 8 og 10 af disse. De øvrige fem er altsaa forsvundne, hvorhen vides ikke. *J. F. Fenger* mener i „Historiske Samlinger“, at man ved Sammenligning med andre lignende Stole kan godtgøre, at de stammer fra Frede-rik den 2.s Tid. Om de saa er kommen fra Antvorskov, eller hvem der har foræret dem til Kirken, kan der ikke siges noget bestemt om. Men højst ejendommelige er de med deres gamle Billeder.

Slotsbjergby Kirke har to Klokker. Den ene er indviet til Sct. Laurentius og Vincentius, Kirkens Skytshelgener. Sct.

Laurentius maa dog have været anset for Hovedmanden. Hans Billede findes afbilledet i ophøjet Arbejde paa begge Klokkens Sider. Paa dens nederste Rand gaar tre Linier Indskrifter hele Klokken rundt. De slutter med Ordene: *I Herrens Aar 1516 er jeg støbt til Ære for Gud og for de salige Laurentius og Vincencius, Skytshelgener for Bjergby Kirke, paa den Tid, da Mester Eskild Thomsen var Prior i*

Slotsbjergby Kirke (set fra Syd).

Antvorskov. Giveren er Hr. Christen Skriver. Klokkestøberen Johannes Fastenovæ.

Christen Skriver har opholdt sig i Antvorskov Kloster og har været en mod Kirken god Mand. Og Fastenovæ var én i Begyndelsen af det 16. Aarhundrede meget kendt Klokkestøber, der leverede Klokker til en Mængde Kirker, særlig paa Sjælland. —

Slotsbjergby Kirke har da, ligesom alle vore gamle Landsbykirker, adskillige Ting, der minder Sognets Beboere om gamle Dage. Foruden hvad der allerede er nævnt, viser man ved Indgangen til Vaabenhuset Rester af Gabestokken. Inde i Vaabenhuset Krumbøjningsstenen og i Kirkeskibets

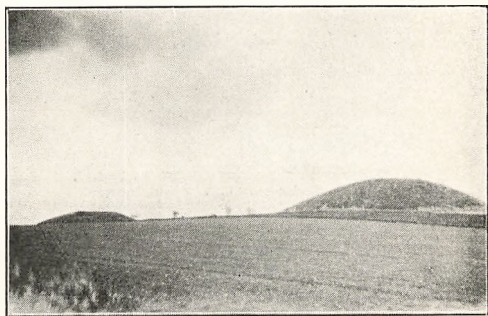
søndre Mur vises tydeligt to tilstoppede Huller, som i sin Tid har været benyttet som Lyttehuller for de spedalske, da denne Sygdom var her i Landet.

Saadan er Kirken og Sognets Oplevelser vævet ind i hinanden. Og Kirken ligger og fører sin stilfærdige Tale til Sognets nuværende Beboere. Den har set mange Slægter gaa ind og ud ad sin Dør, som den ser den nulevende Slægt færdes der. Den har i Aarhundreder set Børnene døbes, vokse op og blive gamle og graa og omsider finde Hvile ude paa Kirkegaarden. Slægt efter Slægt. Den er stadig blivende og ser til. Den er det gamle Hus, der — bogstavelig talt — staar, om end Taarnene falde. Den staar, som sine mange Søskendekirker Egnen over og danner Rammen om et Liv, der stadig forynger sig, stadig leves videre.

THORVALD LAURSEN.

SLOTSBJERGBY HØJE

SLOTSBJERGBY høje vil sikkert alle gamle elever fra Antvorskov højskole huske. De to runde gravhøje på toppen af den næsten 100 m høje bakke ses viden om. Står man oppe på en af højene, kan man se langt omkring. Ude i syd

Slotsbjergby Høje.

ses den solide Boeslunde kirke og mod øst skovene, der strækker sig fra Slagelse og helt hen til Sorø. Mod nord ser man først ud over Slagelse, og bag byen rager Blæsingebakker op, men mod vest er den største og mest betagende udsigt. *) Man ser først ud over et bølgende, blødt og smilende

*) Den 6. November, paa Digteren Johannes Jørgensens 60 Aars Fødselsdag, blev der holdt en smuk Fest til Digterens Ære i hans Fødeby Svendborg. Med god Grund priste Johannes Jørgensen sin Barndoms By, han har gjort det før i skønne Vers. I sin Tale ved Festen tolkede han sin Tak til Fødebyen bl. a. med følgende

typisk sjællandsk landskab, længere ude ser man Store Bælt, og helt ude i horisonten kan man skimte Fyns kyst. Der er kun ganske enkelte steder i Vestsjælland, hvorfra der er så stor en udsigt.

Disse to høje er ældgamle, vel omkring 3000 år, og de hører til de største gravhøje i Danmark. Måske vi herfra kan slutte os til, at der i dem ligger begravet store og mægtige høvdinge, men vi ved intet.

Den nordligste af højene hedder „Galgehøj” efter den brug, som der er blevet gjort af den i nyere tid. Den sydligste kaldes „Hashøj”.

„Galgehøj” har foruden sin ældgamle historie, som den gemmer i sit indre, en nyere, og den er af en uhyggelig art. På denne høj er der i tidens løb blevet henrettet mange mennesker, som har begået forbrydelser af en eller anden graverende art. Den sidste henrettelse blev foretaget for henved 80 år siden, og det var en enke og hendes søn, som her måtte lade livet. Om årsagen hertil skal berettes følgende: I „Sorø Amtstidende” for mandagen den 10. august 1846 findes en notits, der lyder således: „I Onsdags Formiddag blev den umyndiggjorte Boelsmand Hans Jacobsen af Halkevad fundet dræbt på Marken Der er stor Mistanke imod den Dræbtes Hustrue og tvende hjemmевærende Sønner

Ord: „— hvor staar jeg ikke i Gæld til denne By — nogle har sagt om den, at det er en Bjergby. Ja, det er ikke Slagelse. Jeg vil ikke sige noget ondt om Slagelse, men den er en flad Pande-kage, og det kan mærkes paa Folk derfra. Jeg har kendt dem ude i Verden, men vi fra Bjergbyen, vi er vant til at anstrenge os, og Længslen den fik vi oppe paa de høje Bakker om Byen.” Det er ikke videre venligt sagt om Slagelse og Folk her i Vestsjælland. Mon Johannes Jørgensen nogen Sinde har staaet paa Slotsbjergby Høje, hvorfra man er nær ved at kunne se saa langt som til „Bjergbyen” Svendborg. Jeg kunde ogsaa have Lyst til at indbyde Digteren til at gæste Antvorskov Højskole, saa han kunde glæde sig over den store og vide Udsigt herfra. Der er slet ikke saa fladt i Vestsjælland, som Johannes Jørgensen synes at tro. Og vi, som bor her i Vestsjælland, er da heller ikke saa fladbundede i Sindet, at vi ikke kan fornemme Skønheden i Johannes Jørgensens Prosa og Digt.

Fred. N.

Hans Jacobsen har tidligere såvel for hans Byemænd som sin beskikkede Værge, Forstander Møller (Flakkebjerg Institut), der med Iver tog sig af hans Affairer, klaget over eller forudsagt, at han vilde blive dræbt i sin Families Skjød, da så ofte der blev undsagt. De mistænkte holdes under strengt Forhør og ere arresterede . . . ”.

I „Fyens Stiftsavis” for den 15. aug. meddeles, at den dræbte Hans Jacobsen blev funden død „næsten afklædt, men i Haanden havde han en halvtømt Brændevinsflaske, og hans Ansigt var bedækket med Hatten, hvorfor man ved det første Øjekast skulde troe, at han havde drukket sig ihjel, men ved nøjere Eftersyn fandtes stærke Spor af Vold og Slag på hans Hoved og Krop, og da man endelig i Nærheden af Huset fandt hans blodige Klæder, fik man Overbevisning om, at der var begået et Mord . . . Den Myrdede skal iøvrigt have været en fredelig og afholdt Mand.”

I sidstnævnte avis meddeles det tirsdag den 18. aug., at den dræbtes kone — Ane Marie Nielsdatter — og søn — Jørgen Hansen — tilstår, „at de haver qvalt Hans Jacobsen, da han en Tirsdag Eftermiddag (d. 4. aug.) havde lagt sig til at sove i et Udhus . . . ”. Det er næsten overflødigt at føje til, hvad der også fortælles i aviserne, at der havde hersket stor uenighed i det hjem. Tillige var konen og sønnen bange for, at Hans Jacobsen skulde sælge stedet, og bl. a. derfor tog de livet af ham. Hermed er sagen egentlig klarlagt, og ved Antvorskov Birks Extrarets dom af 3. novbr. 1846 dømmes de tiltalte til at have deres liv forbrudt og lægges på stejle og hjul. Denne dom stadfæster Landsover- samt Hof- og Stadsretten 17. april 1847, og den 15. juni 1847 afsiger Højesteret sin dødsdom over de tiltalte, og de henrettedes 5. aug. 1847 på Galgehøj.

Nyheder kunde i de tider ofte blive temmelig gamle, inden de kom i avisen, men i „Sorø Amtstidende” for samme dag står der allerede en notits om den uhyggelige begivenhed, og beretningen lyder således i sin helhed: „I Morges mellem Kl. 7 og 8 henrettedes Arrestantinden Ane Marie Nielsdatter og hendes Søn, Arrestanten Jørgen Hansen, hvis Forbrydelse, at have ombragt Førstnævntes Mand og Sidstes

Fader, vi tidligere have omtalt. Deres Sognepræst, Pastor Boisen i Skørpinge, der i lang Tid havde forberedt dem til Døden, opmuntrede dem ved Bøn, Sang og Tale på Retterstedet, og styrkede ved denne Trøst gik begge med gudelig Andagt Døden imøde. Exekutionen udførtes særdeles godt af Skarpretteren for Sjælland, Hr. Dyring.”

Denne henrettelse er den sidste, som er foretaget på dette sted. Galgebakkens historie er mørk og dystert og står i en skærende modsætning til den vidunderlig smukke beliggenhed, højen har.

Både „Hashøj” og „Galgehøj” er fredlyste, og de er som sådanne skænket til det danske folk af gårdejerne Jacob Nielsen og sognefoged Christian Andersen, begge af Slotsbjergby. De to mænd modtog som tak herfor fra Nationalmuseet hvert et stort sølvbæger med indskrift.

Endnu skal kortelig nævnes, at der et lille stykke syd for højene den 3. oktober 1816 blev fundet tre store massive guldarmringe. En del af egnens folk var den gang ved at grave grus, og under arbejdet hermed opdagede en ung karl, Niels Hansen, Keldstrup, de tre ringe. Dette fund er vistnok det største guldfund fra den yngre bronzealder. Den største af ringene vejede over $\frac{1}{2}$ kg, og de findes nu alle tre på Oldnordisk Museum.

Disse guldfund leder uvilkårlig tanken hen på linierne i digtet om guldhornene:

„Da klinger i muld
det gamle guld”.

Ved disse Slotsbjergby høje er vi altså på ældgammel historisk grund, og i det hele taget må det siges, at Slagelse-egnen er rig på historiske minder. Måtte de nu tale til os om, at vi nutidsmennesker bygger videre på vore fædres arbejde.

Antvorskov i november 1926.

NIELS KARSTENSEN.

Foruden de i artiklen nævnte kilder har jeg benyttet „Årbog for historisk Samfund for Sorø Amt”. XIII for 1925. N. K.

P. A. FENGER

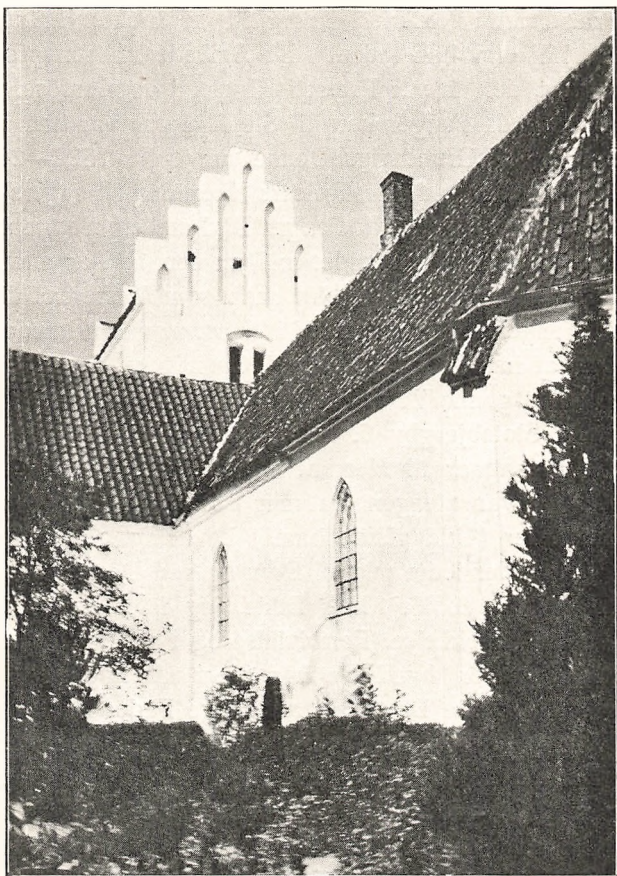
PRÆST I SLOTSBJERGBY FRA 1827—1855

DET er 1927 hundrede Aar siden, Peter Andreas Fenger blev Præst i Slotsbjergby. Her virkede han i 28 Aar, her fik han sin længste Præstegerning, og fra Slotsbjergby Præstegaard udgik der mangt et djærvt Indlæg i Datidens kirkelige Strid, saa hans Navn blev kendt viden om. Hans Historie hører da i høj Grad denne Egn, Vestsjælland, til.

Først skal i Korthed de ydre Linjer i hans Liv optegnes.

Peter Andreas Fenger er født paa Kristianshavn 16. Februar 1799. Hans Fader, Rasmus Fenger, døde 1825 som Sogneræst ved Vor Frelzers Kirke paa Kristianshavn. Hans Moder, Martha Helene Meinert, var fra København, Datter af Renteskriver A. E. Meinert. P. A. Fenger var ældste Søn i dette Ægteskab. Hjemmet var fattigt, og stor Nøjsomhed raadede der. 1816 blev P. A. Fenger Student og theologisk Kandidat fire Aar efter. I syv Aar var han dernæst Lærer ved Borgerdydskolen og Døtreskolen paa Kristianshavn. 1827 blev han kaldet til Sognepræst i Slotsbjergby og Sludstrup. 1830 tænkte han paa at søge Kapellanembedet ved Vor Frelzers Kirke paa Kristianshavn, men opgav det, og i 1842 fik han indtrængende Opfordring til at søge Naboembedet i Vemmelev. Men han blev i Slotsbjergby. Først da Sognepræstembedet ved Vor Frelzers Kirke blev ledigt, brød han op fra sit første Embede. Meget drog ham til Kristianshavn og til Vor Frelzers Kirke. Ved denne havde hans Fader været Præst i 30 Aar, her var han selv døbt og konfirmeret. Det var i 1855, at Fenger flyttede til Kristianshavn, og her virkede han til sin Død i 1878 den 8. Februar. Hans Hustru, Louise Augusta Manthey, f. 21. November 1808, var Datter

af Etatsraad Manthey paa Falkenstein, der ligger i Gerlev Sogn, men nær ind mod Grænsen til Sludstrup Sogn. Hun døde i Oktober 1885.

Slotsbjergby Kirke.

Dette er i al Korthed de ydre Dage i hans Liv. Vi skal nu se, hvem han var, og hvad han virkede.

Allerede i sin Barndom havde han besøgt Vestsjælland. I 1810 gæstede han i en Sommerferie sin Farbroder, Jørgen Fenger, paa dennes Gaard Frederikskilde ved Sorø, og tre Aar senere besøgte han den samme Farbroder, der nu boede

paa Herthalund ved Slagelse. I Vestsjælland fik han jo saa senere sit Hjem og sin Virksomhed i 28 Aar.

Den 9. Juni 1827 blev Fenger kaldet til Sognepræst for Slotsbjergby og Sludstrup Menigheder. Den 25. Juni blev han præsteviet i Roskilde Domkirke af Biskop Münter, og den 29. Juli blev han indsat i sit Embede af Amtsprovst P. H. Mønster, der da var Præst i Ringsted og Benløse.

Allerede da Fenger kom til Slotsbjergby var han en trofast Discipel af Grundtvig. Denne var jo fra 1822—26 residerende Kapellan ved Vor Frelzers Kirke, hvor Fengers Fader var Sognepræst, og tit gik Fenger Bud mellem Sognepræsten og Kapellanen. Og Forholdet mellem den 16 Aar ældre Kapellan og den unge Fenger blev snart som Mesterens til Lærlingen. Fenger var kommen ind i Tvivl, men han kunde takke Gud for, at han blev ført hen til Grundtvig, der hjalp ham tilbage til de gamle Veje. Han siger saadan derom i et Brev (skrevet i Slotsbjergby 6. Aug. 1827):

„Mit Haab er til Herren! takket være han, som ledte mig, da jeg var afvejen fra min Barndoms Tro, den, min fromme Fader (Gud glæde ham!) havde forkyndt mig som et tro Vidne, der ledte mig til Dem og ved Deres Ord kaldte mig tilbage fra en Vej, hvis Ende, jeg føler det med Gru, vilde være Forstokkelse, Fortvivlelse og Fortabelse! Ja, Gud velsigne Dem for, hvad De har gjort for mig” Han kalder ham i andre Breve sin aandelige Fader og sin faderlige Ven, og alle hans Breve til Grundtvig aander den dybeste Hengivenhed og Taknemlighed. Han raadfører sig stadig med Grundtvig i aandelige Spørgsmaal. De var saa ærlige Venner, at de kunde sige hinanden Sandheden uden Omsvøb. Og de var ikke altid enige, hvad der siden skal nævnes Eksempler paa.

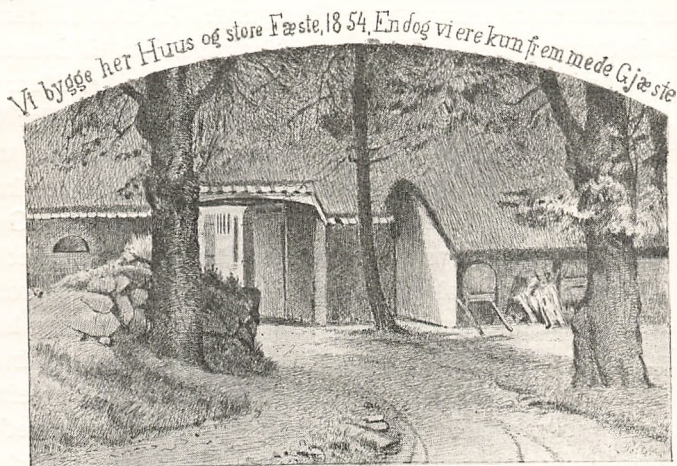
Saa kom Fenger da velrustet til sin Gerning i Slotsbjergby og Sludstrup. Han følte Kald fra Gud til at være Præst.

Og han tog fat paa sin Gerning med stor Nidkærlighed.

Lad først noget mindre væsentligt, men dog ikke uvæsentligt blive nævnet.

Fenger ønskede selv at drive sin Præstegaardsjord. Men

den var i høj Grad forsømt. Det var for Resten ikke alene Tilfældet med Præstegårdens Jord. Man kaldte i daglig Tale Slotsbjergby for „det revne Bjergby”, d. v. s. det forsømte Bjergby. Landbruget i Sognet var i maadelig Tilstand, og det kunde nok være en Støtte for Præsten i hans aandelige

Indkørslen til Slotsbjergby Præstegaard.

Gerning, om han kunde vise, hvordan et Jordbrug skulde drives. Fenger tog da fat med stor Iver. Gode Raad fik han af sin Svigerfader paa Falkensten og sin næsten jævnaldrende Morbroder, A. E. Meinert paa Antvorskov. Han fik dygtige Folk i sin Tjeneste. Jorden blev afvandet, fik Gødning, bedre Husdyr og Redskaber blev anskaffet, og hans Landbrug blev vel værd at efterligne.

Fenger var vant til i Hovedstaden at studere til langt ud paa Natten. Men nu maatte han tidlig op og saa ogsaa tidlig til Ro. Tit var han oppe Kl. 4 om Morgenen og samlede sine Folk, om de ønskede at være med, til en kort Morgenandagt. Han sang for med sin smukke Stemme og læste et lille Stykke af det ny Testamente og gav undertiden ogsaa en Forklaring til det. Og saa gik man i Arbejde. Somme Tider gik han selv med i Marken og var ikke bange for at tage fat. Engang tog han endog saa haardt et Tag, at han

knækkede et Ribben og maatte holde sig fra legemligt Arbejde en Tid.

Men selve Præstegerningen var jo dog det vigtigste. Og den viede han trofast og nidkært sine ikke almindelige Evner.

Var Landbruget i hans to Sogne forsømt, det aandelige Liv var det ikke mindre. Tit var han ved at fortvivle. Han kunde ikke mærke den ringeste Fremgang. Tit stod Kirkerne gabende tomme. Den 8. Februar 1830 skriver han til Grundtvig: „I Søndags prædikede jeg her i Bjergby for fire Mennesker, og da jeg med Besvær tilfods (thi til Hest eller til Vogns var det umuligt at komme frem) kom til Kirken, var der ingen i Sludstrup.” Søndagen i Forvejen havde der kun været én og nogle Skolebørn. Og Fenger udbryder: „Gud hjælpe os, hvor det staar til baade med Præst og Menighed!”

Alt dette kunde nok give tunge Stunder. Men hertil kom, at megen Sygdom bragte Uhygge. I Januar 1830 skriver han til Grundtvig, at i hans Sogn er det ikke langt fra, at hver tiende Menneske er død i det sidste Aar; tre Maaneder efter skriver han, ogsaa til Grundtvig: „Der er i disse tre Maaneder begravet 30 Mennesker af alle Aldre paa Slotsbjergby Kirkegaard.” Fenger blev selv syg og maatte jo tænke paa, at maaske ogsaa hans Time var inde. Men til Beretningen herom tilføjer han i Brevet til Grundtvig: „Gud være lovet! Tanken forfærdede mig ikke, jeg havde det Haab, at Vor Herre ikke vilde lukke Døren for mig, skønt jeg rigtignok ikke kunde begribe, hvordan jeg skulde være skikket til at gaa ind i Himmerig.”

Men som Aarene gik, syntes hans trofaste Arbejde dog at bære Frugt. Ganske vist kan han med et Suk sige i et Brev til Grundtvig: „Hvad min Virksomhed angaar, saa kan jeg ikke sige andet, end at Herren i al Fald for det meste skjuler for mig, hvad der sker ved mine Hænder.” Men han kan ogsaa trøstes ved de forstandige Ord, som en Bonde- mand engang sagde til en ung Præst, der klagede over den liden Fremgang, Guds Ord havde: „Ser han nogentid”, sagde Bondemanden, „at vi Bønder tager Høstvognen med, naar vi saar.”

Den langsomme, men sikre Vækst i det aandelige Liv

i hans Virkekreds havde nu noget sin Aarsag i Fengers Personlighed. Han var ikke af dem, der tog Folk med Storm. Men han vandt i det lange Løb. Biskop Monrad, der ofte hørte Fenger i Vor Frelzers Kirke, naar han havde Lejlighed dertil, træffer det rette, naar han siger følgende Ord om Fen-

Slotsbjergby Præstegaard.

ger som Prædikant: „Jeg har vel ofte hørt Prædikanter, der havde Fortrin for Fenger, snart i en, snart i en anden Henseende, men ikke nogensinde eller nogetsteds, hverken i Danmark, Tyskland, England eller Frankrig, er jeg truffet paa en Prædikant, hvis Ord har et saadant ganske ejendommeligt Præg af Troværdighed. Man trættes maaske i Begyndelsen, da hans Prædikener er noget længere, end der er sædvanligt efter Nutidens Skik og Brug, men jo oftere man hører ham, desmere tiltrækker han”

Saaledes virkede Fenger sikkert ogsaa paa sine Tilhørere i sine yngre Præstedage. Han kunde vel nu og da holde for lange Prædikener. Det synes da hans gamle trofaste Avlskarl Christen at kunne mindes. Engang paa sine gamle Dage var denne henne at høre Vilhelm Beck prædike, og da en af Fengers Døtre spurgte ham, hvad han syntes om Præ-

dikenen, sagde han: „Ja, Frøken, Deres Fader var haard, men denne var værre! Han holdt vos i Kirken i to Timer, — og nu dem, der skulde til Alters, de slap jo ikke før længe efter Kl. 12.” Ja, fatte sig i Korthed kunde Fenger ikke. Og han var ikke, hvad Mennesker almindeligvis kalder veltalende. Men troværdig og ærlig var han i sin Forkyndelse. Og blev han selv grebet af de Ord, han forkyndte, da kunde der komme Varme i hans Stemme, da kunde der være noget forklaret over ham, og da kunde den ydmyge Mand tale med en Myndighed, der greb. Og da var der ogsaa en ejendommelig Skønhed over hans Fremtræden.

Han følte sig som Herrens Tjener, det var Guds Ærinde, han gik. Derfor var al Præsteforgudelse ham en Modbydelighed. Han viste hen til Herren og Menigheden og vilde aldrig lade sig gøre til Midtpunkt.

Han var en langsom Arbejder. Han maatte forberede sig længe og omhyggeligt paa sine Prædikener. Og han begyndte tidligt paa sin Forberedelse. Vel ikke allerede Søndag Eftermiddag, som Otto Møller i Gylling gjorde nu og da. Men han forbavsede engang en ung Præst ved at sige: „Naar jeg om Mandagen begynder at forberede min Prædiken til næste Søndag” Han begyndte tidligt, og saa levede han med sin Prædiken Ugen igennem. „Tænk saa tidligt som muligt paa Prædiken og skriv den saa sent som muligt”. Den Regel havde Fenger faaet af Grundtvig og fulgte den. Under sin Forberedelse læste han tit en Prædiken i en eller anden Prædikensamling. Han vidste godt, at han ikke ligefrem kunde bruge det læste, men ofte blev hans Tanker sat i Gang ved det læste. „Ej sjældent er jeg ved at læse en af Deres Prædikener bleven sat i en saadan Stemning, at det gik bedre for mig”, skriver han til Grundtvig 1828. Saa kom han da Søndag Formiddag vel forberedt til Kirken og holdt sin Prædiken fuldkommen uafhængig af det skrevne. Og tit følte han den største Glæde og Tak over at være i Herrens Tjeneste.

Og hans ærlige Arbejde bar da saa ogsaa efterhaanden Frugt. Ikke alene Sognets Folk søgte i stedse stigende Tal til Kirken, men fra de omliggende Sogne og fra det nærlig-

gende Slagelse kom mange for at høre hans troværdige Tale. I 1838 kan han til Grundtvig skrive disse Ord, der baade vidner om hans Glæde og hans Ydmyghed: „I Menigheden synes dog Kærligheden til Guds Ord snarere at tiltage end aftage, og fra Nabosognene har jeg bestandig Folk i Kirke. Men jeg er en maadelig Person, og det sker kun ved Guds ubegribelige Langmodighed og Naade, at en Husholdning kan betroes mig.” Og det følgende Aar kan han skrive, ligeledes i et Brev til Grundtvig: „Aldrig har jeg troet at se saa megen Velsignelse lagt til det Ord, jeg har talt i megen Skrøbelighed, som i det sidst forløbne Halvaar. Det er ikke alene i Slagelse og andre Steder, at en Omvaagnen har vist sig, men ogsaa — hvad jo for mig maatte være særdeles glædeligt — i disse Menigheder, især her i Bjergby. Kirken er jævnligt stærkt besøgt, og deres Tal, som kommer med til den Aftensang, jeg holder i mit Hus, har bestandig tiltaget, og, lad saa være, at ikke alt er oprigtigt af hvad der viser sig, jeg kan, jeg bør ikke tvivle paa, at Herren har sine iblandt dem.”

Saaledes havde Fenger den Glæde at se det aandelige Liv vokse i hans nærmeste Virkekreds.

Men hans Indflydelse rakte videre ud. Han blev en af Hovedlederne af den kristelige Vækkelse, som gav Sydvestsjælland og Vestsjælland Spottenavnet: „Det hellige Land”. Han stod fast paa den gamle enfoldige Tros Grund, og det maatte før eller senere komme til et Brud mellem ham og Rationalisterne og deres Fornuftkristendom.

Det skete i 1833. Under en Embedsledighed ved Sct. Mikkels Kirke i Slagelse prædikede han 2. Søndag i Fasten i denne Kirke. Der var mange til Stede. Og Fenger prædikede om Kristi Fjender, Kristi falske Venner og hans skrøbelige Disciple. I Prædikenen var der adskillige Ytringer, som maatte skurre i Rationalisternes Øren. Han brugte saaledes i Prædikenen skarpe Ord mod dem, for hvem Kristus ikke var andet end den store Lærer.

Ved Sct. Peders Kirke i Slagelse var paa den Tid Hans Bastholm Præst. Han var tillige Udgiver og Redaktør af „Den vestsjællandske Avis eller Slagelse Ugeblad”. Og i

dette Blad opfordrede en unavngiven Indsender Fenger til at udgive den holdte Prædiken, der var bleven stærkt omtalt.

Fenger udgav da sin Prædiken, og nu skrev Bastholm imod den, idet han hævdede, „at Dyden i Kristendommen er Hovedsagen, og at den er vigtigere end Troen.” Og han paastod, at Jesus udtrykkelig lærer, „at Saligheden skal fremgaa af Dyden og bestemt hæver denne over Troen.”

Saadan begyndte Striden, og den blev til en hel Fejde, den saakaldte „vestsjællandske Krig”. Mange Smaaskrifter udkom, nogle for, nogle imod Fenger. Skolelærer Rasmus Sørensen i Venslev udsendte ikke mindre end tre Smaaskrifter. Ogsaa Rektor Quistgaard ved Slagelse Skole deltog i Kampen, og mange andre, selvfølgelig ogsaa Fenger, der, som det er sagt, i den Strid tog sin Plads paa Vorherres Side midt i den foragtede og forfulgte Menighed. Men Bastholm fik et Takkedigt, hvori Rationalismen var sat paa Vers. Det var fra en Pastor Michelsen ved Holmens Kirke; et Vers lød saadan:

Tak for de djærve Raad, som Almuen du gav!
den trænger nu desværre! højlig til dem.
Forskruelse er det, vor Nutid lider af,
se derfor just ej Sandhed trænger frem.
Men naar de Avner engang svinder bort,
og vi skal møde for den store Dommer,
da spørger denne kun: hvad har du gjort?
thi Troen ej i stor Betragtning kommer.

Striden vakte den største Opmærksomhed, og den gjorde Fengers Navn kendt i vide Kredse.

Omtrent ved samme Tid udsendte han et Flyveskrift om Sognebaandets Løsning, og han var blandt dem, der til Roskilde Stænderforsamling indgav et Andragende om, at dette Spørgsmaal maatte blive fremmet.

Og da Biskop Mynster i 1840 ved Landemodet i Roskilde Domkirke i en Bøn til Gud havde udtalt sig dømmende om dem, der kæmpede for kirkelig Frihed, da tog Fenger kækt til Orde mod sin Biskop i et Par Artikler: „Hvorlunde Biskop Mynster har holdt Bøn i Roskilde Domkirke”.

Det er da ikke mærkeligt, at de gammeldagstroende søgte til Fenger for at finde Opbyggelse. Fra mange Sogne kom de til hans Kirker for at høre hans Vidnesbyrd. Og det faldt da ogsaa helt naturligt, at han samledes med dem til Opbyggelse uden for Kirken, til gudelige Forsamlinger.

Grundtvig yndede som bekendt ikke de gudelige Forsamlinger, men trods sin store Hengivenhed for Grundtvig, kunde Fenger dog ikke lade være med at deltage i Forsamlingslivet i sin egen Kreds og ogsaa andre Steder. Thi nok lyttede han gerne til Grundtvigs Meninger, men han var en selvstændig Personlighed, der gik sine egne Veje, naar han fandt, de var de rette.

I et Brev til Grundtvig i 1842 skriver han, hvordan det gik til, at han kom til at holde gudelige Forsamlinger: „Hvad skete da for en Deel Aar siden? Man kom fra andre Sogne her til Kirke, man spurgte mig ogsaa, om jeg ikke vilde holde en Forsamling hjemme, men jeg afslog det, blandt andet paa Grund af, at der ikke her i Sognene ytrede sig nogen Trang dertil. Men saa engang havde jeg været syg og ikke kunnet prædike, og jeg var bleven bedre og sad oppe i min Sopha en Søndag Eftermiddag, da det var et skrækkeligt Vejr.*) Der kom da nogle langvejs fra, som ikke vidste af, jeg var syg; det var kun 3 til 5 Mennesker, jeg husker det ikke saa nøje. De kom ind for at tale med mig, og da de mærkede, at jeg var ret livlig, spurgte de, om jeg ikke vilde læse lidt med dem og synge en Psalme. Vore Huusfolk toge Deel deri. Det var Begyndelsen. Jeg fik siden oftere lignende Anmodning, og næsten paa samme Tid synes Opvækkelsen her i Menigheden at være begyndt, nok — det er vokset og næsten umærkeligt, og jeg maa sige: mange af mine bedste Timer siden har jeg havt blandt Forsamlingsfolkene og Andre i Kirken og blandt de Førstnævnte i Huset. Tænker jeg mig alle dem borte af mit Huus og min Kirke, som ere Forsamlingsfolk, ak! saa vilde det see mørkt ud for mig ...”

Saa deltog da Fenger ivrigt i de gudelige Forsamlinger

*) Det synes af et andet Brev at fremgaa, at det omtalte har fundet Sted ved Nytaarstide 1836.

rundt omkring. Men tit maatte han baade mundtligt og skriftligt tage en Tørn med Grundtvig om det Spørgsmaal. I et langt Brev (Slotsbjergby 4. Juli 1842) er Fenger ikke fri for at irettesætte Grundtvig, fordi han ikke ser med Velvilje paa de gudelige Forsamlinger, og han føjer til, at Grundtvigs Ord om disse Forsamlinger tit saarer og bedrøver. Men Fenger faar saa ogsaa Svar. Grundtvig lader ham vide, at han ikke har noget Kald til at sætte ham i Rette for hans Tanker om den Tids gudelige Forsamlinger. Og siden skriver han: „Ingen af os skal lade sig kalde Mester, thi vi har alle een Mester, og jeg har Gudskelov! ogsaa vogtet mig for at spille Mester, men naar de, der dog snarere er mine Disciple, end jeg deres, vil spille Mester over mig, da maa jeg svare med Herren: Disciplen er ikke over sin Mester!”

Saa skarp kunde Tonen være mellem dem. Men de var saa ærlige Venner, at deres Venskab ikke kunde brydes. „De kender mig, troer jeg, bedre end nogen Anden af mine Præste-Venner, der for taler jeg friest og imellem haardest til Dem”, siger Grundtvig i et Brev til Fenger i 1843.

Men var der Uenighed om et og andet mellem de to Venner, Mesteren og Lærlingen, paa langt flere Felter mødtes de i Enighed og Samarbejde.

De mødtes i dyb Kærlighed til vor Salmesang. Tidligt havde Fenger syslet med dansk Salmedigtning. Allerede i 1827 udsendte han en ny Udgave af Kingos Salmer. Og sit Liv igennem syslede han med vor rige Salmedigtning, at den kunde komme i levende Brug i Kirke og Hjem.

Saa kom jo senere Grundtvigs Salmer. Det er en Selvfølge, at Fenger modtog dem med den største Glæde. Han fik Tonedigtere til at sætte Melodier til mange af dem og banede paa denne og anden Maade Vej for den ny Salmesang.

Fenger havde den Glæde, at Grundtvig et Par Gange besøgte ham i Slotsbjergby, første Gang i Sommeren 1828 sammen med sin Hustru og Børn. Fenger skriver efter Besøget: „Det glædede mig meget, saare meget, at De og Deres Kone og Børn besøgte mig, og var det Dem ikke til Be-

svær at tilbringe Deres Otium [Fritid] under Slotsbjergby Præstegaards Tag, saa kom igen!" Det varede dog længe, inden Grundtvig igen gæstede Slotsbjergby. Det skete først i Forsommeren 1844, da han syg paa Legeme og Sjæl besøgte flere af sine Præstevenner paa Sjælland, Peter Rørdam i Mern, J. F. Fenger i Lynge ved Sorø, P. A. Fenger og sidst Gunni Busck i Stiftsbjergby. Den 30. April skrev Grundtvig til Fenger om den forestaaende Rejse: „Naar jeg kan naa til Slots-Bjergby veed jeg vel ei saa lige, men formoder det bliver fra Ljunge og Sorø Onsdagen før Himmelfarts-Dagen, som er beregnet til Hvile hos Dem, for saa at fare til Bjergby det Andet. Gid vi maa sees glade, og gid især Deres Kone maa være rask og ei lade sig meer uleilige af os end høist nødvendigt, Sønnerne veed De, er løse og ledige Herrer, som man kan sende hvorhen det skal være, og vi andre er stille adstadige Personer."

Saa fandt Besøget Sted til den omtalte Tid, Kristi Himmelfartsdag, den 16. Maj.

Man kan af et Brev fra Fenger til Grundtvig (skrevet 3. Pinsedag d. 28. Maj) se, at Fenger er noget skuffet. Han takker sin Ven for Besøget og sender ogsaa Takkehilsen til Fru Grundtvig og Børnene, men et Sted i Brevet siger han: „..... Omstændighederne fjøjede sig saa, at De i Kirken var mindre disponeret til at høre Prædiken, og at De ikke var med ved Aftensangen i Huset, hvad dog havde været Deres Hensigt" Grundtvig svarer i et Brev fra København af 8. Juni. Han gør opmærksom paa, at han var syg, kom som en lidende, der følte sig dybt ydmyget, og at han havde saa meget at bestille med sig selv, at han hverken duede til at trøste eller formane andre. Og han føjer til: „Ovenikøbet veed De, at jeg til min store Ydmygelse maatte strides med Søvn, næsten hele Christi Himmelfarts-Dag, saa det var kun ved uhyre Anstrengelse, jeg kunde følge Deres Præken saavidt, at jeg skiønnede, De Gud skee Lov, præker langt mindre skriftlig og stivt, altsaa langt mere baade naturlig og kirkelig end før, saa jeg tvivler ingenlunde om, at Resten af det Døde ogsaa med Guds Hjælp forsvinder og afløses af Livet i Christo Jesu, Vorherre!"

Da Grundtvig i 1853 stillede sig til Folketingsvalget i Skelskørkredsen, var det en Selvfølge, at han havde en ivrig Støtte i Fenger, der havde opmuntret ham til at lade sig opstille. Grundtvig havde tænkt paa at besøge Fenger paa samme Tid, han skulde til Skelskør, men maatte opgive det. Ved Valget i Skelskør den 26. Februar valgtes Grundtvig, ganske vist med kun otte Stemmers Overvægt, og ved et nyt Valg i Maj samme Aar faldt han for Smed Søren Jensen fra Rude, der ogsaa var hans Modkandidat ved Februarvalget.

Der var da de stærkeste Venskabsbaand mellem Grundtvig og Fenger. Men ogsaa i sin nærmeste Omegn havde han en stor Kreds af Præstevenner, hvoraf mange ligesom han stod i Discipelforhold til Grundtvig. Disse Præstevenner samledes til maanedlige Sammenkomster, til Konvent. Fenger var den egentlige Stifter af dette og vel ogsaa, i det mindste til Tider, den egentlige Fører blandt Konventets Medlemmer. Blandt disse Venner var Præsterne Holm i Hyllested, Broderen Ferdinand Fenger i Lynge ved Sorø, Emil Clausen, først i Gimlinge, senere i Boeslunde, Theo. Vilh. Oldenburg i Sorterup, C. F. Rønne, først i Haarslev og Tingjellinge, senere i Høve og Flakkebjerg, L. V. Monrad i Marvede, F. E. Boisen i Skørpinge, P. Chr. Kierkegaard i Pedersborg og flere andre.

Det var denne Kreds af Præster, der bar den aandelige Bevægelse i Vestsjælland. Som Regel var der 12 Præster i Konventet, og spottende kaldtes de nu og da „de tolv Apostle”. Ferdinand Fenger har optegnet, hvad der foregik i Konventet fra 1837—54, og hans Optegnelser er udgivne under Titelen: „Det sydvestsjællandske Broderkonvent”.

Fenger havde megen Glæde af Samværet med disse Præstevenner.

Men størst Glæde havde han i sit Hjem. Han kom ene til Slotsbjergby, ja, med sig havde han Jomfru Bodil Kirstine Jacobsen, der i mange Aar havde opholdt sig i hans Forældres Hjem og nu skulde holde Hus for ham. Men hans Hjem blev først et rigtigt Hjem, da han i 1830 kunde aabne Præstegaarden for sin Hustru. Med hende levede han det lykkeligste Ægteskab til sin Død i 48 Aar. En stor Børneflokk fik de, 10 Børn ialt, alle født i Slotsbjergby; et af dem, Nikolai Fre-

derik, døde som lille Barn i 1846. Ved det syvende Barns Fødsel skrev Fenger i 1843: „Vor Herre bliver ved at vel-signe os, ja overøse os med sine Velsignelser. Børn er jo Herrens Arv. Vi har nu to Dreng og fem Piger og hidtil ingen mistet af dem. Gid ingen maa mistes evindeligt.”

Men var der end mange Børn, der var alligevel Husrum saa vel som Hjerterum for Gæster. Saaledes var Charlotte Wagner, Ludvig Schrøders senere Hustru, en Tid i Huset hos Fengers; Fru Fenger var Søster til hendes Moder. Den lille Charlotte Wagner var svagelig i sin Opvækst. Hun havde et daarligt Ben og maatte gaa med Krykker. Hun boede en Tid før sin Konfirmation hos Fengers, og skønt Barn endnu lærte hun her at elske Grundtvigs Salmer og fik et stærkt Indtryk af det Kristenliv, der her levedes. Og som hun en Dag gik ude i Præstegaardshaven, fik hun som ved et Under sin Førlighed tilbage og kunde smide Krykkerne.

Fenger havde to Svagheder at kæmpe imod: han blev let vred, og han var navnlig i de yngre Aar meget paaholdende, han kunde ligefrem nære Ængstelse for Udkommet. Men han kendte sine Fejl og bekæmpede dem. De, der først lærte Fenger at kende i hans senere Aar, kunde ikke ret forstaa, at den milde og godmodige Fenger, som de kendte, før havde været snar til Vrede. Han havde bekæmpet sit lidenskabelige Sind. Det er det, Vilh. Birkedal hentyder til i Talen ved hans Baare, naar han siger, at Fenger „bragte lidt efter lidt sit Væsen til at lystre under Guds Kærligheds Tugt.”

Og han kunde være paaholdende, men mest i Smaating. Hans ærlige Ven, Grundtvig, siger ham det tit med rene Ord. „Jeg anseer verdslige Sorger for Deres farligste Fristelse”, skriver Grundtvig til ham efter Besøget i 1828. Og senere samme Aar: „Sagen er den, at havde Christus ikke grebet Dem, da var De blevet en Mammons Træl og Peer Nittengryn alle Deres Dage det baade bedrøvede og ærgrede mig at se en ung kristelig Præst med Hovedet saa fuldt af alskens Pilleri, at han end ikke Løverdags Eftermiddag kunde blive det kvit”

Men Fenger kendte ogsaa godt denne sin Svaghed og kæmpede imod den.

Han var af Natur, som han selv siger, „intet mindre end rund“, men naar det gjaldt at give, saa kunde han give rigeligt. Ogsaa herom kan Grundtvig vidne. Da Grundtvig var uden Embede, hjalp Fenger ham efter Evne og af fri Vilje,

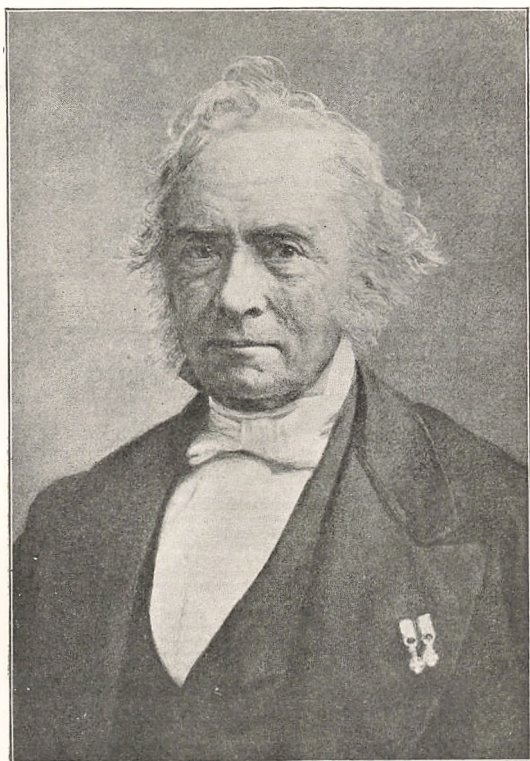

Fru Fenger. Tegning af Prof. Olrik.

saa han med mindre Bekymring kunde røgte sit Kald som Salmedigter, og Grundtvig maa indrømme — i et Brev 1837 — at Gaven efter Fengers Evne snarere er for stor end for lille. Ogsaa senere kan Grundtvig takke for Pengegaver, Fenger sendte, takke for „kærlig Deeltagelse baade i Sangværkets Fortsættelse og i min Stilling“. Ogsaa Jacob Christian Lindberg, Grundtvigs skarpe Vaabenfælle, hjalp han ofte med ret store Pengegaver, at han kunde fuldføre sin

Oversættelse af det gamle og nye Testamente. Fengers Paaholdenhed var da af en egen Art.

Saa kom Afskeden med hans to Menigheder og med Vestsjælland i 1855.

Præsten *P. A. Fenger*. Tegning af Prof. Olrik.

Allerede i 1852, da han kunde fejre sit 25 Aars Jubilæum som Præst, havde hans Venner vist ham, hvor stor Pris de satte paa ham. Ved Gudstjenesten den 7. Søndag efter Pinse i Sludstrup Kirke bragte hans Menighed ham smukke Mindegaver (et Taffeluhr fra Slotsbjergby og en Sølvpokal fra Sludstrup), og ved den Lejlighed blev sunget en Sang, som Grundtvig efter Skolelærer Fix's Anmodning havde skrevet. Den lød saaledes:

Der er et Navn paa Jorderig
til Salighed foruden Svig,
til Trøst for smaa og svage;
det er Vorherres Jesu Navn,
som, Gud til Ære, os til Gavn,
skal høres alle Dage.

Velsignet er af Himlens Gud
hvert Tungemaal, som bærer Bud
om Jesus, Frelsermanden,
og det gør Dansken kort og godt,
forkynder Jesus, Livets Drot,
korsfæstet og opstanden.

Og, Gud ske Lov! i denne Krog,
forkyndes paa det danske Sprog
vor Frelser aabenbare,
saa vore Hjerter brænde maa
ved Ordet, som vil med os gaa
og Skrifterne forklare!

Saa gav os Gud de bedste Kaar
nu alt i fem og tyve Aar,
med Herrens lyse Dage,
med Naadens Tid og Herrens Røst,
med Ordets Tugt og Aandens Trøst,
Guds Fred, som ej har Mage!

Velsign, vor Fader og vor Gud!
den Præstemand, dit Sendebud,
som er her nu til Stede!
Velsign hans Idræt Aar for Aar,
indtil han møt af Dage gaar
ind til sin Herres Glæde!

Og da han og hans Hustru i 1855 kunde fejre deres
Sølvbryllup, blev der paany Lejlighed til at sige ham Tak.

Allerede 10. April var han bleven kaldet til Sognepræst ved Vor Frelsers Kirke, og den 20. Maj havde han der holdt sin Tiltrædelsesprædiken. Men han og hans Familie brød ikke op fra Slotsbjergby med det samme. Sølvbryllupsfesten vilde man gerne fejre i gamle Venners Kreds. Saa holdt de da deres Sølvbryllup den 3. Juni under stor og kærlig Deltagelse fra Slægten, fra Sognet og fra Egnen. Præstegaardens Stuer kunde slet ikke rumme de mange Mennesker, man ventede, og man havde derfor rejst et stort Telt ude i Haven. Festen forløb smukt og stemningsfuldt, men forstyrredes ud paa Aftenen af et voldsomt Tordenvejr med stærke Regnskyl.

Det var til denne Sølvbryllupsfest, at Grundtvig skrev den Salme, som senere noget ændret blev en kendt og kær Bryllupssalme:

Det er saa yndigt at følges ad,
for to, som gjerne vil sammen være,
da er med Glæden man dobbelt glad,
og halvt om Sorgen, saa tung at bære;
ja, det er Gammen
at rejse sammen,
naar Fjederhammen
er Kjærlighed!

Det er saa hyggeligt allensteds,
hvor smaa og store har ét i Sinde,
og det, som drager det store Læs,
i Hjærtekamret er inderst inde;
ja, det er Gammen
at holde sammen,
naar Ja og Amen
er Hjærtets Sprog!

Det er saa herligt at stole paa,
vi har en Herre, som alting mægter,
han os ej glemmer, naar vi er graa,
hans Naade rækker til tusind Slægter;

ja, det er Gammen,
at alle sammen
er Ja og Amen
Guds Naades Ord!

Det er vemodigt at skilles ad,
for dem, som gjærne vil sammen være,
men Gud ske Lov! i Vorherres Stad
for evig samles de Hjærtens-Kjære;
ja, det er Gammen
at leve sammen,
hvor Ja og Amen
er Kjærlighed!

Det er en liflig Sølvbryllupsfest
i Bjærgby, mellem de skarpe Vinde,
hvor lunt saa længe sad Herrens Præst,
i Børnekreds, med sin Dannekvinde,
ja, det er Gammen
at sidde sammen,
hvor Arneflammen
er Kjærlighed!

Saa brød Fenger da op fra Slotsbjergby og vendte tilbage til Barndommens og Ungdommens Steder, og ogsaa paa Kristianshavn fik han en velsignet Præstegerning. Men det ligger uden for Rammen af denne Skildring at følge ham ud over hans Virksomhed her i Vestsjælland.

Da Fenger i 1827 holdt sin Tiltrædelsesprædiken i Slotsbjergby Kirke, bad han saaledes til Gud: „O Herre, saa vær du min Beskytter i gode og onde Dage, under Farer og Fristelser, at jeg maa tale Ordet som det sig bør, og at mit Levned ikke modsiger min Lærdom . . .”

Det var ikke tomme Ord for ham; han stræbte efter, at hans Færd maatte svare til hans Tale, og dertil fik hans Guds Hjælp. Selv vilde han vel have sagt, at han var et skrøbeligt Menneske, og at hans Bøn af den Grund slet ikke var bleven

opfyldt. Men hans Venner, der lyttede til hans Ord og fulgte hans Færd, syntes, at de var baade dejlige og sande de Ord i et Digt, hvormed Chr. Richardt hilste ham, da der var gaaet halvtreds Aar, siden han første Gang prædikede i Slotsbjergby:

„Og Tak for det, som er saa svært,
fordi du er, som du har lært.”

FRED. NØRGAARD.

Kilder: C. J. Brandt og Fred. Nielsen: „Mindeblade om P. A. Fenger”. 1878; Frederik Barfod: „Peter Andreas Fenger, en Levnedstegning”. 1878; J. F. Fenger: „Det syvestsjællandske Broderkonvent”. 1890; Dr. H. P. B. Barfod: „Minder fra gamle grundtvigske Hjem II”. 1922; Fru Charlotte Schrøder, f. Wagner, et Mindeskrift, samlet af Ludvig Schrøder. 1905.

DET GAMLE ASKETRÆ

SYD for vejen, der fører fra Antvorskov til skoven, står der et lille stykke ude på marken et enligt overmåde smukt asketræ. Under dette ligger der en del sten, som måske engang har været een stor sten. På denne sten skal det føl,

Det gamle asketræ.

som Hellig Anders red på, da han ved sin ridetur erhvervede jord til Slagelse by, have sat det ene ben, så der blev mærker i stenen af føllets hov.

For dette mindes skyld må træet ikke ryddes og stenene ikke fjernes fra stedet.

Billedet her viser os træet set fra syd.

NIELS KARSTENSEN

INDTRYK FRA EN FINLANDSREJSE

EET af de Lande, vi Danske har haft altfor lidt Kendskab til, og hvis Navn dog har en udødelig Klang i Historien, er Finland, hvis Befolkning altid har haft en rørende Kærlighed til Danmark og det danske Folk. Det har vi Eksempler paa baade fra Fortid og Nutid. I de sørgelige Aar 1863—64, da Danmark var bleven indviklet i en haabløs Krig med en Stormagt, kom mange Finner og deltog som Frivillige i Kampen for at være med til at hjælpe vort Fædreland i Nødens Time. Men ogsaa efter at Landet er bleven selvstændigt, har det finske Folk fundet Vej til Danmark. For et Par Aar siden begyndte Finlænderne at slaa ind paa Sukkerroeavlen; men det kneb for Finnerne at behandle Roerne, som de skulde, derfor sendte de Bud til de danske Høj- og Landbrugsskoler om Støtte herfra.

Mange Unge havde naturligvis stor Lyst til at komme op til Finland og se Landet og lære Befolkningen at kende, og som Følge deraf strømmede Tilbudene ind, men kun et begrænset Antal kunde komme derop, kun ca. 270 Mand, og blandt dem var jeg saa heldig at være.

Vi rejste fra København Lørdagen den 12. Juni med Dampskibet „Arcturus”. Vejret var henrivende med klar Himmel og straalende Sol, alle var vi i godt Humør og til lige længselsfulde efter alt det nye, vi nu skulde opleve. Da Skibet langsomt gled ud fra Molen, istemte alle Mand vor skønne Nationalsang: „Der er et yndigt Land”, og Hurra-raabene lød fra Skibet og den store Skare, der var forsamlet for at tage Afsked med os.

Turen gik udmærket, kun om Søndagen var en Del af os søsyge, men da Aftenen stundede til, lagde Vinden sig,

og alt var nu allright igen. Kl. 12 skulde vi i Seng, men vi var alt andet end stolte af at komme ned i Køjerne; thi de var meget smaa. Et Rum til seks Mand var saaledes ikke mere end ca. 20 m², en Plads, hvor to Mand knap kunde vende sig; dertil kom, at Luften var altfor trykkende derinde; thi kun lidt frisk Luft kunde trænge derind.

Mandag Morgen blev der kaldt paa os ved Syvtiden, da Skibet muligvis kunde være i Helsingfors Kl. 8. Vi skyndte os at komme op og indtage Morgenkaffen og saa komme op paa Dækket.

Solen var da forlængst staaet op og skinnede med al sin Glans ned paa Vandets spejlglatte Flade; hvor var det et smukt Syn, der mødte Øjet denne Morgen, lige for os laa Helsingfors med dens mange kønne Bygninger, og rundt omkring Byen strakte de store finske Skove sig; et smukkere Syn kunde man næsten ikke tænke sig. Kl. 8½ gled Skibet ind i Helsingfors' Havn, og alle fik nu travlt med at pakke deres Sager før Landstigningen. Meget fik vi ikke at se af Helsingfors denne Gang, da vi saa godt som alle skulde rejse samme Dag, vi ankom, ud paa de Gaarde, som blev os anvist.

De fleste af os skulde med Toget efter Salo, en By paa 2000 Indbyggere, Centrummet for Sukkerroedyrkningen. Da vi satte os i Toget, sang vi den finske Nationalsang for den store Skare Mennesker, der var forsamlet paa Perronen for at ønske os god Rejse. Fløjten peb, og Toget satte sig langsomt i Bevægelse, men længe varede det ikke, inden vi kørte med en jævn god Fart bort fra Byen, ud gennem de finske Landskaber, hvor store Klipper hævede sig paa begge Sider af Jernbaneskinneerne. Flere Gange kørte vi gennem store Stentunneller, saa det blev ganske mørkt inde i Kupéerne; det meste, vi ellers saa, var Skove, der strakte sig milevidt ude i Landskabet, kun hist og her afløst af smaa Stykker opdyrket Jord.

Endelig godt ti naaede jeg mit Bestemmelsessted, der laa paa Halvøen Lindø i det sydlige Finland. Min nye Husbond viste sig at være Baron, Friherre A. de la Chapelle, en meget flink og ligefrem Mand, der, til Trods for sin høje Stand, selv tog Del i Gaardens Drift. Gaarden var paa godt

4000 Tdr. Land, saa helt lille var den ikke. Her paa dette naturskønne Sted kom jeg altsaa til at opholde mig i to Maaneder, der desværre gik altfor hurtigt. Meget oplevede jeg i de to Maaneder, men det vil blive altfor vidtløftigt at begynde paa at referere det, kun vil jeg fortælle lidt om Finernes Liv.

Finlænderne er meget mere nøjsomme end vi Danske, baade hvad angaar deres Bolig og Mad.

Kød spiser de kun sjældent, men derimod megen Fisk, som de kommer meget let til, da der sjældent er ret langt til en Sø, som i de fleste Tilfælde vrimler med Fisk. Deres daglige Kost bestaar i Reglen af Kartofler, Fisk og Grød, som de indtager to Gange om Dagen. Grøden er skiftevis Havre- og Byggrød. Risengrød spiser de saa godt som aldrig, da Risen jo maa indføres, og den bliver da for dyr. Rugbrød faar de ogsaa meget af; men det er saa haardt, at det næsten er umuligt at tygge for dem, der ikke er vant til det. Finerne spiser det derimod med stor Appetit, selv om det er skaaret et Par Tommer tykt; man ser da ogsaa sjældent en Finlander med daarlige Tænder. Hvedebrød spiser de ikke meget af, og rigtig fint Bagværk kender de ikke, saa paa dette Omraade tror jeg nok, jeg tør sige, at vi Danske kan klare os.

Enhver Arbejder har i Reglen sit eget Hus, der er bygget af Træ; Mursten har de ikke mange af, man ser da ogsaa kun sjældent Stenhuse paa Landet, men derimod benyttes de meget i Byerne. Træ har de jo ogsaa nok af; thi ca. 80 pCt. af Finlands Jord er bevokset med Skov, saa det koster ikke al Ting at rejse et lille Træhus. Store er deres Beboelseshuse ikke; i Reglen er der kun to Rum, hvorefter det ene i mange Tilfælde bliver benyttet baade som Køkken, Soverum og Dagligstue, saa ogsaa her viser det sig, at de kan nøjes med lidt. Jorden er ikke som her i Danmark udstykket i mindre Landbrug, men samlet under store Godser paa flere Tusinde Tønder Land. Dette er en stor Ulykke for Landet, da Jorden ikke kan faa saa god en Behandling under saa store Forhold. Alt for mange Mennesker, der godt kunde være selvstændige, maa tjene. Tilstanden heroppe paa Landbrugets

Omraade er næsten som i Danmark for ca. 100 Aar tilbage i Tiden, dog med den Forskel, at de nye, moderne Maskiner ogsaa her har faaet større og større Indpas.

Arbejderne paa et Gods er i de fleste Tilfælde pensioneret — d. v. s., naar de har naaet saa høj en Alder, at deres Arbejdsevne er ved at ebbe ud, bliver de fritaget for Arbejde paa Gaarden. De faar da saa meget af Godsejeren, at de kan leve godt Resten af deres Liv. Denne Fremgangsmaade er jo meget smuk; Aldersrente er der nemlig ikke noget, der hedder, saa hvad skulde de stakkels Mennesker leve af, hvis ikke de fik den Pension. Paa den anden Side er det heller ikke mere end rimeligt, da de har slidt og slæbt Dag ud og Dag ind for en lille Løn hele deres Liv.

Efter at Finland har opnaaet Selvstændighed, har mange Danske prøvet Lykken i det fremmede Land, og for manges Vedkommende er det gaaet godt, særlig har Mejeristerne haft store Chanser deroppe. Der fortælles saaledes om en fattig, dansk Mejerist, der rejste derop, fordi det kneb for ham at slaa sig igennem hjemme. Han var ogsaa saa heldig at faa sig en god Stilling som Bestyrer paa et Mejeri, og Lykken var ham stadig gunstig, saa nu er han i Dag Ejer af to store Godser samt et stort Mejeri; det maa man sige er godt klaret, naar han, som nogle Finlændere vil paastaa, kun havde 17 Øre i Lommen, da han kom derop, samt et Par gamle Træsko. Men saa godt er det selvfølgelig ikke gaaet alle. Nogle har været mere eller mindre heldige, andre er atter søgt hjem til den hjemlige Arne.

Hvem der endnu ikke har læst Finlands Historie, vil jeg anbefale at læse den; at den er saa interessant, som den er, kan vi særlig takke de to finske Digtere Johan Ludvig Runeberg og Zakarias Topelius for, idet de paa en overmaade smuk og gribende Maade har skildret deres Fædrelands Historie. Vil man altsaa rigtig vide Besked om Finlands Historie, skal man læse deres Bøger, der bærer Vidnesbyrd om Finlændernes heltmodige Kamp for Friheden.

Ja, et nyt og selvstændigt Land er opstaaet i Europa, et Land, der vil vise hele Verden, at man nu ogsaa dér er med til at bestemme, hvorledes Verdenshjulet skal gaa.

min Svigerfader pludselig var død paa Skodsborg Sanatorium, hvor han en Tid havde ligget syg. Men Laursen, Karstensen, Jensen, Søster, Andersen, Vadgaard og Husets Folk ordnede alt paa bedste Maade, saa alt var gaaet saare godt. Dagen efter kom vore Vinterelever, og vi samledes i Gymnastiksalen om et stort Juletræ. Da det just Dagen i Forvejen var hundrede Aar, siden Folkesangeren Morten Eskesen fødtes, mindedes jeg i min Tale ham og hans Betydning for Folkehøjskolen og den danske Sag.

Den 10. Februar, Afstemningsdagen, fejrede vi som sædvanligt. Pastor Axelsen-Drejer hjalp os godt med at gøre Dagen festlig. Om Eftermiddagen talte han om Bjørnson, og om Aftenen læste han „Prøvens Dag” af Bergstrøm og morsomt nogle Smaating af Aakjær. Senere samledes vi i Spisestuen, hvor bl. a. Fru Drejer talte.

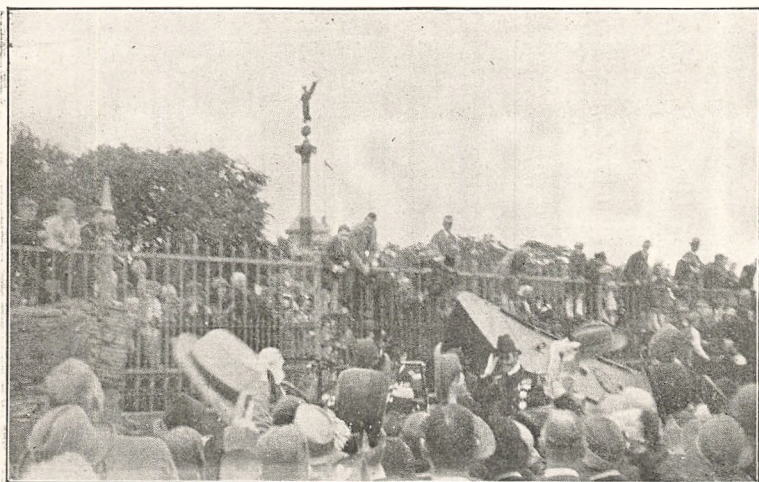
Vor Fastelavnsfest blev holdt Lørdagen før Fastelavns-søndag. Desværre maatte vi i Aar opgive at spille Komedie, da en enkelt af dem, der skulde spille med, paa Grund af Sygdom blev forhindret. Men de gamle Danse gik muntert og smukt til Klokken 12.

Den 25. Februar foretog vi vor sædvanlige Sorøtur i straalende Solskinsvejr. Nogle benyttede Toget, andre cyklede, og 20 gik den to Mile lange Vej hjem. Senere, i Begyndelsen af Marts, var 21 Elever, der ikke før havde gæstet Hovedstaden, en Dags Tid i København under Sigurd Andersen's Førerskab. Saa nævner jeg ogsaa for Fuldstændighedens Skyld, at vi i Vinterens Løb havde Lejlighed til at se et Par gode Skuespil paa Teateret i Slagelse; den 26. Novbr. saa vi „En Skærsommernatsdrøm” og den 29. Januar „Det gamle Spil om Enhver” med Adam Poulsen som Enhver.

I Fortsættelse heraf minder jeg ogsaa om, at vi adskillige Gange, dog ikke oftere end at det kunde forliges med Skolens regelmæssige og rolige Arbejde, havde Glæde af at overvære Møder uden for Skolen. Den 18. Januar hørte vi Forfatteren Johan Skjoldborg tale i Slagelse om „Brydning mellem gammelt og nyt”, den 24. Januar overværede vi det offentlige Liselundmøde i Slagelse, ved hvilket Folketingsmand H. P. Hanssen og Biskop Fønnesbech-Wulff talte, den

Saa lad mig ogsaa for Sommerskolens Vedkommende minde om nogle af Sommerens Oplevelser.

Lige efter Pinse gæstede Frk. Eline Begtrup os og talte interessant om Dyrenes Moral. Senere havde vi Besøg af adskillige Udlændinge, bl. a. ikke faa fra Sverige; af disse

Paa Københavnsturen møder Eleverne Kongen.

sidste var den svenske Højskolelærer Swedén i længere Tid hos os til Glæde for begge Parter. Ogsaa min Fætter, Skoleinspektør Kappel Bøcher, var en rum Tid vor Gæst. En Aften talte han for os om en Rejse til Middelhavslandene, og en anden Aften, da vi havde Sognets Ungdomsforening paa Besøg, holdt han et Foredrag om Tro for den samlede Ungdomsskare.

En Eftermiddag i Juli kom Pastor Jersin fra Herlufmagle med sin Ungdomsforening. De saa Ruinerne, og jeg holdt et Foredrag for de unge om Højskolens Opgave, og om Aftenen — en lun og smuk Sommeraften — lejrede vi os paa den store Græsplæne, og Pastor Jersin læste til megen Fornøjelse for os Udtog af Hostrups „En Spurv i Tranedans”.

Et Par Gange var vi ved Stillinge Strand. Vor Sorøtur

Slutningen af Juli sang Fotograf Jørgensen, og Frk. Nunka Jørgensen fornøjede os ved paa uforfalsket Sjællandsk at fortælle sjællandske Historier.

Saa er jo iøvrigt Sommeren de store Møders Tid. Ved vort Sommermøde talte Forstander Holger Begtrup og Pastor Otto Rosenstand. Rosenstand kom Dagen før Mødet og holdt et kristeligt Foredrag for Eleverne. Ved Søndagens offentlige Møde, der havde samlet henved 1000 Deltagere, talte Begtrup om det ægte danske Folkeliv, idet han tog sit Udgangspunkt fra den Skildring, som Folkemindeforskeren Axel Olrik ved Tydning af de gamle Folkeviser har givet af Folkelivet i Middelalderen. Rosenstand holdt et kristeligt Foredrag om Tillid, og jeg talte om, hvad vi nu — i en Krisetid — kan lære af dem, der arbejdede sig igennem Krisen i de to sidste Aartier af forrige Aarhundrede. Før og efter Foredragene sang Eleverne under Frk. Borups Ledelse flerstemmige Sange.

Søndag den 20. og Mandag den 21. Juni holdt Frimenighederne et Vennemøde paa Liselund. Et stort Spisetelt var rejst mellem Liselunds Have og vor. Og man havde venligst indbudt os alle til at deltage i hele Mødet. Søndag Formiddag prædikede Pastor Morten Larsen paa Liselund, og Niels Dael holdt Skriftetale. Om Eftermiddagen talte Højskoleforstander Holger Begtrup om Forskellen mellem et frit Menigheds-liv og en ordnet Frikirke, og Højskoleforstander Aage Møller holdt et Foredrag om „Menigheden og Præsten”. Den følgende Dag talte Pastor Drewsen Christensen om „Forskellen mellem en rummelig Folkekirke og Frimenigheden” og Pastor Rasmus Anker-Møller om „Den lutherske Præstestilling”.

Søndag den 4. Juli havde vi vort aarlige Elevmøde. Skønnere Vejr end det, vi havde i Aar, har vi ikke haft nogen anden Elevmødedag. Og aldrig har saa mange gamle Elever deltaget som i Aar.

Allerede om Lørdagen kom en Del, navnlig fra fjernere Egne, og om Søndagen samledes ca. 600 gamle Elever. Om Formiddagen deltog de fleste i en Gudstjeneste paa Liselund, ved hvilken N. Dael prædikede og holdt Altergang. Derefter samledes vi alle — en 7—800 unge — til Middag i det store

Telt, der blev brugt ved Frimenighedernes Vennemøde, og som Dael og Høve og Havrebjerg Frimenigheder havde tilbudt os maatte blive staaende, saa vi kunde bruge det ved vort Elevmøde. Om Eftermiddagen samledes vi alle i Gymnastiksalen, hvor Laursen, Jensen og jeg talte. Ved Aftensbordet i Teltet havde adskillige Ordet, Karstensen, Martin Jensen, Havnelev, Formanden o. fl. Ved Titiden sluttede Mødet med en Aftensang.

Snart løb saa Sommerskolen til Ende — løb faldt mig i Pennen, for gaar det langsomt ved et Skoleholds Begyndelse, ved dets Slutning løber Tiden. Den sidste Aften var

Eleverne opstillet til Folkedans.

vi samlede til en god Sammenkomst som Afslutning paa Sommerskolen.

I det forløbne Aar har vi maattet tage Afsked med to Medarbejdere, som i flere Aar har hørt til Skolens faste Stab, ved Vinterskolens Slutning med Margrethe Lydersen, der i fem Aar med Dygtighed har ledet det daglige Arbejde i Køkkenet, og ved Sommerskolens Slutning med vor Sygeplejerske, „Søster”, som kom hertil samtidig med os, og om Sommeren tillige har været Lærerinde. Vi skylder dem begge megen Tak. Der er ikke noget at sige til, at de nu med den Alder,

Amter, hvorfra vi har haft flest Elever. Og helt naturligt opstod der da den Tanke hos gamle Elever at ordne en Sammenkomst for Ringkøbing Amt. Gaardejer Chr. Høgsberg og Hustru, St. Meldgaard ved Ulfborg, og deres Datter, Marie Høgsberg, som har været Elev her, indbød os venligst til at være deres Gæster en Søndag Eftermiddag. Og ogsaa en Del Venner af Huset var indbudt. Ved Mødet talte Jensen og jeg. Vi havde en god og fornøjelig Dag sammen. Og jeg forstod paa de unge, at det er Meningen at fortsætte disse Sammenkomster. Et Udvalg blev nedsat til at ordne en Sammenkomst for 1927.

Vort Efteraarsmøde var overmaade vel besøgt. Det begyndte som sædvanligt den tredje Søndag i September og fortsattes de to følgende Hverdage. Om Søndagen talte Forfatteren Robert Neiiendam om Grevinde Danner og fh. Højskoleforstander Erik Appel om Bojsen-Slægtens Arv til os og Forvaltningen af den. Om Aftenen læste Neiiendam. Om Mandagen talte først Folketingsmand Klaus Berntsen. Trods sine 82 Aar havde han lovet mig at komme. I en Times Tid talte han godt og smukt om Nordboernes Syn paa Kvindens Stilling og Opgaver. Og havde hele Tiden Forsamlingens Øre. Senere talte Pastor N. P. Nielsen fra Vedsted i Sønderjylland: Om Høstens Lære. Og om Aftenen læste Pastor Axelsen-Drejer Hostrups: Tordenvejr. Den sidste Dag talte Prof. Vilh. Andersen om Minder fra Sorø: Absalon, Holberg og Ingemann, og Højskoleforstander Monrad om Jacob Peter Mynster. Om Aftenen læste Professor Andersen Schandorffs: Bekendelsen paa Kirkegaarden.

Søndag den 17. Oktober holdt De vestsjællandske Ungdomsforeninger deres Aarsmøde her med ca. 100 Deltagere. Provst Møller, Slagelse, holdt et smukt og fornøjeligt Foredrag om Emnet: Da jeg var ung. Og Formanden, Førstelærer Arnth Jensen, indledede en Forhandling om: Er Arbejdet blandt Ungdommen sværere nu end før, og ligger Fejlen da hos Ungdommen eller hos Lederne? En lang og livlig Forhandling efterfulgte Indledningen.

Saa tror jeg, at jeg har nævnt de vigtigste Ting og kan slutte denne Oversigt. Bag alle disse Begivenheder, som

Aaret frembyder, ligger saa Skolens daglige Liv og Skolens egentlige Gerning. Men det skriver jeg ikke om.

Endnu har jeg dog at nævne, at vi om faa Dage begynder Vinterskolen med omtrent 130 Elever indmeldte.

Og saa sender alle vi, som arbejder her, de venligste Hilsener til alle gamle Elever.

Antvorskov Højskole, i Slutningen af Oktober 1926.

FRED. NØRGAARD.

M E D D E L E S E R

AARSSKRIFTETS INDHOLD. Det første Bidrag er skrevet af Sognepræst P. Augustinus, der var Forstander for Skolen fra 1916—20. De følgende fem Artikler — skrevet af Skolens Lærere — samler sig om den nærmeste Egns Historie: Antvorskov og Slotsbjergby. Indtryk fra en Finlandsrejse er skrevet af Olav Andersen, der var Elev her Vinteren 1925—26 og sammen med 27 andre Elever fra samme Vinter var paa Roearbejde i Finland i Sommeren 1926. De Billeder, der ledsager Artiklerne, er gengivne efter Fotografier, hvoraf de fleste er taget af Højskolelærer Karstensen, nogle af Fotograf Jørgensen, Slagelse, og Pastor Strunge, Slotsbjergby. Clichéerne til Billederne i Artiklen om P. A. Fenger er overladt Aarsskriftet af G. E. C. Gads Forlag. Clichéen til Billedet af Slotsbjergby Kirke efter Maleri af Frk. Elise Constantin Hansen er laant hos „Dansk Ungdom“.

MØDER 1927. Vort Sommermøde holdes Søndag den 19. Juni. Elevmødet 1927 bliver Søndag den 3. Juli. Det begynder med Gudstjeneste paa Liselund Kl. 10. Men de, der kommer allerede om Lørdagen, er meget velkomne. Vort Efteraarsmøde holdes den 18., 19. og 20. September.

ELEVMOEDET 1926 den 4. Juli var besøgt af omtr. 600 gamle Elever. Ved Elevforeningens Generalforsamling blev Regnskabet fremlagt og enstemmigt godkendt. Der blev endvidere foretaget Valg af Bestyrelse. Denne bestaar nu af Vognmand Lars Kr. Nielsen, Roskilde (Formand), Frk. Egedie Øster, Samsø (Næstformand), Hans Lauritsen, Flødstrup, Frk. Margrethe Jensen, Langeland, Gunner Andersen, Venslev, Frk. Margrethe Larsen (f. Hessellund), Ringe, og Frk. Erna Nielsen, Mesinge. De tre sidste nyvalgte ved Generalforsamlingen. Revisorerne, Martin Jensen, Havnelev, og Frk. Margrethe Christensen, Antvorskov, genvalgte. Efter Generalforsamlingen var der Bestyrelsesmøde, ved hvilket alle Bestyrelsesmedlemmer var mødt. Det er flere Aar siden, dette har kunnet lade sig gøre.

GENNEMSNITSALDER. Paa Vinterskolen 1925—26 var Elevernes Gennemsnitsalder 20½ Aar, paa Sommerskolen 20 Aar.

LÆRERKREDSSEN. Følgende Lærere og Lærerinder har virket ved Skolen i det forløbne Aar: Højskolelærerne Sigurd Andersen, J. M. Jensen, N. Karstensen, Thorvald Laursen, Halvor Vadgaard og Forstander Fred. Nørgaard. Paa Sommerskolen: Frk. Marie Borup, Frk. Marie Christensen, Frk. Marie Jensen, Fru Aslaug Jensen og Fru Gerda Nørgaard.

FØLGENDE BLADE og Tidsskrifter sendes frit (eller mod Bbetaling af Postpenge) til Skolen: Sorø Amtstidende (2 Ekspl.), Sorø Amts Dagblad, Vestsjællands Folkeblad, Aalborg Amtstidende, Hejmdal, Holbæk Amtstidende, Holstebro Dagblad, Horsens Folkeblad, Kalundborg Folkeblad, Maribo Amtstidende, Ringkøbing Amts Dagblad, Ringsted Folketidende, Samsø Folketidende, Sydvestsjælland, Vestkysten, Østsjælland Folkeblad, Dansk Ungdom, Dansk Folkestyre, Højskolebladet, Mælkeritidende, Vort Landbrug o. fl.

NY BOG. Højskolelærer J. M. Jensen har paa Woels Forlag udsendt en Bog om Fridtjof Nansen (212 Sider).

EN HILSEN. Kære gamle elever! Vi bringer jer hermed vor bedste hilsen og takker jer for godt venskab. Vi befinder os udmærket som præstefolk herovre i Vestjylland og har haft den lykke at komme i forbindelse med en mængde gode mennesker, som vi sætter megen pris på.

Det er nu snart adskillige år, siden I var hos os på Antvorskov, og vi ved, at i hvert fald en del af jer er gifte og hjemmefarne og har selvstændig virksomhed. Det er vel derfor noget nær umuligt at samle jer alle på én gang her i vort nye hjem. Men vi indbyder jer hermed til at besøge os — enkeltvis eller flere i følge, sådan som I nu kan blive enige derom, — hvis jeres vej engang skulde føre jer til vore kanter af landet. I er altid velkomne.

Glædelig jul!

Eders

Karen og P. Augustinus.

Jernved præstegård pr. Gredstedbro st., d. 14. novbr. 1926.

BIDRAG, der ønskes optaget i Aarsskriftet 1927, sendes inden 1. Juli 1927 til Forstander Nørgaard.

HENVENDELSER angaaende Aarsskriftets Forsendelse og Meddelelser om Ændringer i Elevernes Adresse sendes til Elevforeningens Kasserer og Sekretær, Højskolelærer Karstensen. Man bør samtidig opgive det Aar, man var paa Skolen. Elevforeningens Postkonto er Nr. 11593.

ANTVORSKOV Højskoles Elevforening har nu godt 1500 Medlemmer.

NYT TIDSSKRIFT. Med Højskolelærer Ejnar Skovrup som Redaktør vil der, naar det nødvendige Holderantal har indtegnet sig, blive udsendt et nyt Tidsskrift, hvis Navn bliver: „Tidsskrift for dansk Folkeoplysning“. Følgende har lovet at være Medarbejdere ved Tidsskriftet: Højskolemændene Fr. Begtrup, Holger Begtrup, Niels Bukh, P. Bukh, L. Bækhøj, Harald Grønborg, Jens Marinus Jensen, K. Kildemose, Kr. Krogshede, Johannes Monrad, Grønvald Nielsen, Rask Nielsen, Fred. Nørgaard, Jens Rosenkjær, Dr. Fr. Seefeld, Polen, H. Störmer, Westfalen, Johs. Terkelsen, Th. Thomsen, Sekretær E. Borup, Friskolelærer Sv. Emborg, Gaardejer Hans Løjmand, Arkitekt E. Mindedal-Rasmussen, Uddeler Chr. M. Pedersen, Historikeren, Lærer Karl Rasmussen, Friskolelærer Kr. Thomsen, Kunstmaler Troels Trier, Seminarieforsender P. J. M. Vinther, Forfatterinden Fru Marie Bregendahl og Forfatteren Johan Skjoldborg. Indlagt i Aarsskriftet findes et Bestillingskort, som kan benyttes.

DETTE Aarsskrift er trykt i 2100 Eksemplarer.

ELEV BESØGET

PAA

ANTVORSKOV HØJSKOLE 1925—26.

	Vinteren 1925—26	Sommeren 1926
Under 18 Aar var	12	10
Mellem 18 og 25 Aar var	127	132
Over 25 Aar var	4	1
Fra Købstæder var	2	5
Amtsunderstøttelse havde	47	60
Børn af Gaardmænd	100	86
— - Husmænd	34	35
— - Arbejdere og Indsiddere	2	4
— - Haandværkere	4	2
— - Købmænd	0	3
— - Lærere, Embedsmænd o. l.	2	5
— - andre	1	8
Fra Gl. Københavns Amt	1	0
- Gl. Roskilde Amt	9	6
- Frederiksborg Amt	4	3
- Holbæk Amt	17	8
- Sorø Amt	30	18
- Præstø Amt	16	13
- Gl. Odense Amt	8	9
- Gl. Assens Amt	1	0
- Svendborg Amt	6	9
- Maribo Amt	4	0
- Aalborg Amt	0	12
- Hjørring Amt	5	3
- Thisted Amt	1	2
- Viborg Amt	5	2
- Gl. Aarhus Amt	1	5
- Gl. Skanderborg Amt	6	6
- Randers Amt	0	3
- Ribe Amt	14	15
- Ringkøbing Amt	9	24
- Vejle Amt	1	1
- Haderslev Amt	4	0
- Tønder Amt	0	1
- Sønderborg Amt	0	1
- Færøerne	0	1
- Mellemslesvig	1	0
- Sverige	0	1
Ialt...	143	143

ELEVERNES NAVNE OG HJEMSTED

VINTEREN 1925—26.

1. Carl Alsted, Kobbegaard, Tørring.
2. Frilev Andersen, Boas, Dybvad.
3. Ove Andersen, Rorup, Lejre.
4. Olav Andersen, Lemming, Lemming.
5. Valdemar Andreassen, Sdr. Harritslev, Hjørring.
6. Anton Chr. Bentsen, Allesø, Odense.
7. Kristian Birkemose, He.
8. Jens Bonnerup, Vrensted.
9. Svend Broch, Villebøllegaard, Ribe.
10. Kristen Bæk, Tingedal Skove, Holstebro.
11. Kaj Verner Christensen, Almindegaarden, Roskilde.
12. Hans Christensen, Lille Fuglede, Jerslev.
13. Lars Chr. Christensen, Hemmeshøj, Forlev.
14. Jens Christiansen, Laanum, Stoholm.
15. Povl Demant, Landsgrav, Slagelse.
16. Peter Doll, Sørup, Nørbalke.
17. Magnus Feddersen, Hømlund, Ribe.
18. Karl Frederiksen, Sdr. Bjerger.
19. Tormod Frederiksen, Marke, Svinninge.
20. Otto Frederiksen, St. Salby, Køge.
21. Ejner Gadegaard, Sevel, Vinderup.
22. Jens Galsgaard, Velling, Ringkøbing.
23. Svend Grønnebak, Føvling, Føvling.
24. Hans Ingvor Hansen, Tokkerup.
25. Povl Hansen, Harrested Mark, Sludstrup.
26. Folmer Hansen, Nr. Broby.
27. Hans P. Hansen, Kindvig, Mern.
28. Povl Hansen, Højbjerg, Fuglebjerg.
29. Jens Ludvig Hansen, Ørninge, Borup.
30. Holger Hansen, Haugbyrd, Ringsted.
31. Bendix Hansen, Roust, Varde.
32. Martin Hansen, Sdr. Bjerger.
33. William Hansen, Hyllested, Dalmose.
34. Christian Hansen, L. Snøde, Langeland.
35. Holger Hansen, St. Salby, Køge.
36. Erling Hansen, Buske, Herlufmagle.
37. Peter Hansen, Korshøj, Ølstykke.
38. Valdemar Hansen, Tommestrup, Storehedinge.
39. Otto J. Hansen, Ravnebjerg, Ølstrup.
40. Jens Aage Hansen, Møllegaard, Pederstrup.
41. Alfred Hansen, Sundby, Guldberg.
42. Kristian Harpøth, Nees, Vemb.

43. Knud Hauerberg, Stubberup, Hyllinge.
44. Adser Hausted, Lustrup, Ribe.
45. Peter Høj, Vesterlund, Nr. Nebel.
46. Johannes Iversen, Gødsvang, Tistrup.
47. Holger Jakobsen, Søbjerg, Skellebjerg.
48. Valdemar Jensen, Godsbølle, Bred.
49. Thorvald Jensen, Engholm, Tim.
50. Peter Bruun Jensen, Havrebjerg.
51. Johannes Jensen, L. Salby, L. Skensved.
52. Karl Espen Jensen, Stedstrup Old, K. Eskildstrup.
53. Oscar Jensen, Strandby, Haarby.
54. Jens Jensen, Skellerup, Laven.
55. Julius Jensen, Ørslev, Slagelse.
56. Kristian Jensen, Vraaby, Haarlev.
57. Johannes Jensen, Tulstrup, Græsted.
58. Mads Ryberg Jensen, Kjelstrup, Vig.
59. Hakon Jensen, Raaby, Borre.
60. Boas Jensen, Strandvejen, Slagelse.
61. Axel Jensen, Sværdborg, Lundby.
62. Viggo Jespersen, Hulbjerggaard, Tølløse.
63. Hans Brorsen Johansen, Jernvedlund, Gredstedbro.
64. Svend Johansen, Alsted, Ringsted.
65. Niels Jørgensen, Sdr. Hygum.
66. Kristian Jørgensen, Ejby, L. Skensved.
67. Sigvald Jørgensen, Aggerup, Haarlev.
68. Vilhelm Keinicke, Reersø, Gørlev.
69. Harald Kristensen, Nygaardene, Jægerspris.
70. Kristian Kristensen, Bobjerg, Stenstrup.
71. Frede Kristensen, Lammefjorden, Hørve.
72. Anker Kronholm, Vedslet, Hovedgaard.
73. Søren Kudahl, Gunderup, Vinderup.
74. Laurids Larsen, Ajkær, Gørding.
75. Ernst Larsen, Saltø Møllegaard, Hyllinge.
76. Henry Larsen, Terslev Overdrev, Thureby.
77. Viggo Larsen, Plejerup, Grevinge.
78. Otto Larsen, Sengeløse, Taastrup.
79. Johannes Martin Larsen, Brangstrup, Ringe.
80. Wagner Larsen, Raabylille, Stege.
81. Alfred Peter Larsen, Nørreby, Borre.
82. Laurits Larsen, Ellerød, Vordingborg.
83. Aksel Ludvigsen, Københoved, Skodborg.
84. Hans Gustav Lund, Bramsted, Ladelund (Mellemlesvig).
85. Carl Viggo Lyhr, Rosted, Slagelse.
86. Johannes Madsen, Mariesminde, Langeskov.
87. Hans Maskov, Harreby, Fole.
88. Jens P. Munch, Møllerup Nygaard, Laven.
89. Hans Olaf Nielsen, Fole.
90. Svend Nielsen, Hemmeshøj, Forlev.
91. Hans Martinus Nielsen, Karensminde, Eskebjerg.
92. Aage Nielsen, Dalmosegaard, Dalmose.
93. Otto Nielsen, Pedersborg, Sorø.
94. Alfred Nielsen, Sierslev, Storehedinge.
95. Kristian Viberg Nielsen, Solbjerg, Havrebjerg.
96. Johannes Nielsen, Plejerup, Grevinge.
97. Evald Nielsen, Ellegaard, Asnæs.
98. Johannes Nielsen, Ørmslev, Forlev.
99. Lenhart Nielsen, Gredsted, Gredstedbro.

100. Hans Nogel, St. Snøde, Langeland.
101. Emil Petersen Nordgaard, Brandelev.
102. Niels Rud Olsen, Badstrup, Kalundborg.
103. Svend Aage Vedel Olsen, Høve, Dalmose.
104. Kristian Olesen, Bederholm, Vinderup.
105. Karl Olsen, Gundsømagle, Ølstykke.
106. Holger Olsen, Brundby, Samso.
107. Mogens Olsen, Slotsalléen, Slagelse.
108. Martin Pedersen, Storenor, Malling.
109. Johannes Pedersen, Banely, Kolstrup.
110. Boje Pedersen, Sandby, Vrangstrup.
111. Tage Pedersen, Allerup, Højby.
112. Kristian Schnack Pedersen, Sotofte, Ringsted.
113. Tage Pedersen, Stoholm.
114. Ole Pedersen, Lillehedinge, Rødvig.
115. Johannes Petersen, Brorfælde, Uggerløse.
116. Peter Petersen, Jernved, Gredstedbro.
117. Karl Gustav Petersen, Kullerup, Ellested.
118. Niels Holmgaard Petersen, Svallerup, Kalundborg.
119. Peter Ejler Petersen, Møllerupgaard, Laven.
120. Olav Povlsen, Aarre, Varde.
121. Kristen Søndergaard Povlsen, Flade, Mors.
122. Povl Povlsen, Birkende, Langeskov.
123. Hans Egsvang Rasmussen, Egsmarken, Ryslinge.
124. Karl Rasmussen, Ronesbanke, Allerslev.
125. Helmer Rasmussen, Baarup, Kr. Eskildstrup.
126. Martinus Schade, Hyllested, Dalmose.
127. Erik Skaarup, Keldstrup, Slagelse.
128. Jens P. Stokholm, Lem.
129. Peter Svejstrup, Brande.
130. Hans Chr. Svendsen, Holløse, Vejby.
131. Viggo Søndergaard, Ingstrup.
132. Herluf Asp Sørensen, Aarre, Varde.
133. Jens Richard Sørensen, Vesterø, Læsø.
134. Jens Sørensen, Ansager, Mølby.
135. Karl Sørensen, Velling, Ringkøbing.
136. Ejnar P. Sørensen, Baarse, Præstø.
137. Ejnar Nygaard Sørensen, Rosted, Slagelse.
138. Thorkil Thorkilsen, Højby, Fyn.
139. Oluf Thesbjerg, Virket, Eskildstrup.
140. Thorkild Thomsen, Vemmelev Mark, Forlev.
141. Hans Ulsø, Ryde, Vinderup.
142. Magnus Vestergaard, Tvis.
143. Ejvind Østergaard, Højet, Væggerløse.

SOMMEREN 1926.

1. Ingeborg Adolfsen, Ingerslyst, Kerteminde.
2. Esther Andersen, Stubberup, Hyllinge.
3. Esther Andersen, Voldstrup, Ringe.
4. Kathrine Andersen, Lund St.
5. Lillian Andersen, Slagelse.
6. Ingeborg Andersen, Ølsemagle, L. Skensved.
7. Signe Andreasen, V. Vedsted, Ribe.
8. Marie Andreasen, Sandager Skovgaard, Kværndrup.
9. Rosa Arge, Jernved, Gredstedbro.

10. Anna Benjaminsen, Alsted, Varde.
11. Sine Bilgrav, Grønbjerg.
12. Musse Bruun, Gjesing, Esbjerg.
13. Marie Bukbjerg, Bukbjerg, Ulfborg.
14. Anna Thorning Christensen, Hareskov, Kibæk.
15. Signe Christiansen, Faurholt, Esbjerg.
16. Astrid Christoffersen, St. Viby, Kerteminde.
17. Ingrid Dalgaard, Sørup, Støvring.
18. Herdis Ditlevsen, Ulkestrup, Mørkøv.
19. Mariane Dyhr, Møllerup, Laven.
20. Helga Frederiksen, Hvirring, Flemming.
21. Valborg Frederiksen, Spjellerup, Hyllinge.
22. Martha Filsø, Thorsted, Ulfborg.
23. Edel Gravgaard, Dollerup, Toustrup.
24. Mary Hansen, Tersløse, Dianalund.
25. Valborg Hansen, Vrendsted.
26. Margrethe Hansen, Ribevej, Bramminge.
27. Karla Hansen, Lundby.
28. Agnete Søgaaard Hansen, L. Arden, Arden.
29. Margrethe Hansen, Nees, Thorshavn.
30. Ellen Hansen, Skaftelev, Slagelse.
31. Agnes Hansson, Hesslunda, Möra, Skaane.
32. Mathilde Hauch, Vesterbæk, Spjald.
33. Marie Hell, Darum, Bramminge.
34. Karen Hemmingsen, Rødstofte, Vordingborg.
35. Johanne Hestbeck, Holstebro.
36. Gertrud Holm, Kalundborg.
37. Kirstine Holst, Folding, Brørup.
38. Marie Høgsberg, Vemb.
39. Marie Høy, Frøkjær, N. Nebel.
40. Marie Husmann, Tirslund, Holsted.
41. Esther Jakobsen, Idomlund, Holstebro.
42. Alma Jensen, Trøjby, Flemming.
43. Sigrid Jensen, Astrup, Thorsø.
44. Marie Jensen, Haarup, Brødstrup.
45. Tove Jensen, Broby, Sorø.
46. Mathilde Jensen, Grarup, Brande.
47. Ingeborg Jensen, Søsum, Viksø.
48. Ragnhild Jensen, Permelille, Pillemark.
49. Marie Jensen, Vinding, Sørvad.
50. Petrea Jensen, Nr. Kongerslev.
51. Gerda Jensen, Darup, Roskilde.
52. Marie Jensen, Vemb.
53. Valborg Jensen, Baarse, Præstø.
54. Simona Jensen, Nymindesø, Nr. Nebel.
55. Kirstine Jensen, Ho, Oxbøl.
56. Helga Jensen, Ørslev, Sdr. Bjerge.
57. Jensine Jensen, Torp, Hjertebjerg, Møen.
58. Gerda Fløkke Jensen, Lørslev, Ilbro.
59. Asta Jensen, Glarbogaard, Græsted.
60. Asta Jepsen, Toft, Bøvlingbjerg.
61. Annette Jochumsen, Røstrup, Arden.
62. Ingeborg Jørgensen, Ferritslev, Ullerslev.
63. Ida Jørgensen, Holløse, Fodby.
64. Agnete Kjerulff, Permelille, Pillemark.
65. Anna Kjer, Klank, Galten.
66. Sidsel Kjærgaard, Nr. Omme, Grønbjerg.

67. Marie Knudsen, Hersnap, Dalby.
68. Mette Knudsen, Bøvling, Faare.
69. Kathrine Koch, Havaigaard, Fynshav.
70. Petra Konradsen, Lydinge, Espe.
71. Margrethe Krag, Selsingegaarde, Pillemark.
72. Maren Kristensen, Nr. Omme, Grønbjerg.
73. Jenny Kristensen, Sønderholm, Ulfborg.
74. Stine Kristensen, Vrendsted.
75. Laura Kirstine Kristensen, Vrenderup, Faaborg, Varde.
76. Kirstine Holt Larsen, Sdr. Felding.
77. Olga Larsen, Faster, Skern.
78. Anna Marie Larsen, Gislev Mark, Ørbæk.
79. Agnes Marie Larsen, Hemmeshøj, Forlev.
80. Helga Larsen, Aardestrup, Støvring.
81. Laura Larsen, Kertinge, Kølstrup.
82. Maren Lauritsen, Vedersø, Ulfborg.
83. Kirstine Lundgaard, Herskind, Skovby.
84. Maren Lundsgaard, Findinge, Espe.
85. Margrethe Lystbæk, Thorsted, Ulfborg.
86. Johanne Madsen, Haarlev Overdrev, Karise.
87. Angelica Madsen, Hejninge, Slagelse.
88. Johanne Mehl, Næs, Karby, Mors.
89. Erna Mogensen, Trebjerre, Flemming.
90. Emmy Mogensen, Holmdrup, Svendborg.
91. Alma Mortensen, Keldstrup, Slagelse.
92. Hedvig Munkholm, Haverslev, Arden.
93. Kirstine Munkholm, Terp, Bjerregrav.
94. Bertha Nielsen, Ramløse, Helsing.
95. Else Nielsen, Lyne, Ølgod.
96. Povla Nielsen, Gøderup, Roskilde.
97. Valborg Nielsen, Harrested, Slagelse.
98. Inger Nielsen, Haagerup.
99. Ruth Nielsen, Stenbæksholm, Næstved.
100. Ebba Nielsen, Kamstrup, Roskilde.
101. Esther Nielsen, Hundslev Mark, Kølstrup.
102. Laura Nielsen, Nyborg Landevej, Svendborg.
103. Gunild Nielsen, Aastofte, Asnæs.
104. Solvejg Nielsen, Varpelev, Klippinge.
105. Rigmor Nielsen, Mesinge.
106. Dagny Nielsen, Raabylille, Stege.
107. Klara Nøhr, Østermark, Stege.
108. Karen Qvist, Hæsum, Støvring.
109. Mathilde Pedersen, Brejning, Spjald.
110. Ingeborg Pedersen, Bækkevang, Rødvig.
111. Gerda Pedersen, St. Salby, Køge.
112. Mary Pedersen, Ravndrup, Kværndrup.
113. Gudrun Pedersen, Sandbjerggaard, Tjæreby.
114. Edith Pedersen, Højrup, Storehedinge.
115. Agnete Malling Pedersen, Taastrup, Harlev.
116. Elise Pedersen, Alslev, Karise.
117. Astrid Petersen, Tystofte, Tjæreby.
118. Gudrun Marie Petersen, Vedskølle, Tjæreby.
119. Elna Petersen, Thorslunde, Svinninge.
120. Kathrine Laursen Pind, Kold. Kolind.
121. Helene Povlsen, Over Randlev, N. Randlev.
122. Karen Rasmussen, Maale, Dalby.
123. Johanne Rasmussen, Ribe.

124. Karen Rasmussen, Sandby, Vrangstrup.
 125. Ella Scheye, Vindebæk, Askeby, Møen.
 126. Martha Sørensen, Grølsted, Thorsø.
 127. Helene Sørensen, Saltøby, Hyllinge.
 128. Harriet Skaarup, Keldstrup, Slagelse.
 129. Marie Therkelsen, Karstofte, Kibæk.
 130. Johanne Thomsen, Glædesbjerggaard, Hvalsø.
 131. Signe Tonnisen, Mølbakgaard, Skelund.
 132. Mathilde Tonnisen, Mølbakgaard, Skelund.
 133. Helga Tønnesen, Ubby, Jerslev.
 134. Esther Udholm, Rosenvang, Kongerslev.
 135. Magda Vestergaard, Vissing, Lerbjerg.
 136. Martha Vestergaard, Gøttrup, Farsø.
 137. Kirstine Wind, Gaansager, Frifelt.
 138. Mine Winther, Nørhalne, Vadum.
 139. Kirstine Ødegaard, Allerup, Højby, Fyn.
 140. Astrid Østergaard, Nr. Omme, Grønbjerg.
 141. Margrethe Østergaard, Ø. Jølby, Erslev.
 142. Maren Aarup, Bredmose, Holmsland.
 143. Anna Aarup, Bredmose, Holmsland.
-

Regnskab for Antvorskov højskoles elevforening

for året 1925—26.

INDTÆGT	Kr.	Øre	UDGIFT	Kr.	Øre
Beholdning	187	26	Optrædninger	49	00
Medlemsbidrag	2431	00	Porto	605	00
Forst. Nørgård betalt for årsskrifter ..	200	00	Understøttelser (sommerskolen 1925) ..	125	00
Solgte årsskrifter	4	00	— (vinterskolen 1925—26)	500	00
Forskelligt	15	21	Honorarer for bidrag til årsskriftet ...	110	00
Renter	16	78	Årsskriftets trykning	1015	00
Solgte frimærker	23	00	Kassererens løn	100	00
			Kartotek kort	5	75
			Indestående i sparekassen	338	92
			Forskelligt	8	35
			Kontant beholdning	20	03
	2877	25		2877	25

Antvorskov, den 12. juni 1926

Niels Karstensen.

Ovenstaaende regnskab er af undertegnede revideret og intet er fundet at bemærke. Den elevforening tilhørende sparekassebog er i overensstemmelse med regnskabet; der indestaar for tiden i „Den sjællandske Bondestands Sparekasse“ 338,92 kr.

Havnelev, den 22. juni 1926.

Martin Jensen.

Margrethe Christensen.

INDHOLD

	Side
P. AUGUSTINUS: Ordets Arbejde	3
JENS MARINUS JENSEN: Træk af Antvorskovs Historie	7
THORVALD LAURSEN: Slotsbjergby Kirke	25
NIELS KARSTENSEN: Slotsbjergby Høje	30
FRED. NØRGAARD: P. A. Fenger, Præst i Slotsbjergby fra 1827—1855	34
NIELS KARSTENSEN: Det gamle Asketræ	54
OLAV ANDERSEN: Indtryk fra en Finlandsrejse	55
FRED. NØRGAARD: Aaret, der svandt	61
Meddelelser	73
Elevbesøget paa Antvorskov Højskole 1925—26	76
Elevernes Navne og Hjemsted	77
Regnskab for Antvorskov Højskoles Elevforening	83